

صاحب امتیاز: اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق علیه السلام
 سردبیر: علیرضا عقیلی بهنام
 مدیر هنری: امیرحسین صمدی

فروردین ماه ۱۴۰۲

فصلنامه حقوق بشر شهروندی

مهارتورم

شماره سوم فصلنامه ۸۱ صفحه رقومی

دکتر سید محمد مهدی عسائی

رئیس اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع)

حمایت از تولید با حذف تبصره‌های رانتی، شبه‌دولتی، ها

یکی از چالش‌های جدی رشد تولید در ایران، رقابت بنگاه‌های دولتی و توابع‌شان با بنگاه‌های خصوصی است. رقابتی ممنوع که مقام معظم رهبری در سخنرانی اول سال به آن اشاره می‌کنند: «بارها این را تکرار کردیم که بنگاه‌های دولتی، شرکت‌های دولتی، شرکت‌های شبه‌دولتی که با تعبیر زشت «خصولتی» از آنها یاد می‌کنند که تعبیر خوبی نیست؛ [بلکه] شبه‌دولتی است باید با بنگاه‌های خصوصی رقابت نکنند و بگذارند تولید را مردم انجام بدهند.» (بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۱/۱)

مشکل اول: عدم اجرای قانون

رقابت بخش دولتی با بخش خصوصی، با وجود انواع رانت‌ها و دسترس‌هایی که بخش دولتی دارد و با توجه به اینکه بخش‌هایی از دولت برای بقای منافع خود و مدیران مادام‌العمرشان، مانع رشد بخش خصوصی می‌شوند، غیر قانونی است. با این وجود کماکان تبعیت از قانون، توفیقی به خود ندیده است. کما اینکه به وضوح خودروسازهای دولتی، با تمام ناکارآمدی و بی‌کفایتی، حتی خود را تابع شخص رئیس جمهور نمی‌دانند. دکتر رئیسی در نهمین مقصد از جلسات نظارت ستادی وزارت صمت در دی ماه ۱۴۰۱، با بیان اینکه متأسفانه بخش خودرو به محلی برای فضاسازی علیه دولت تبدیل شده، تصریح کرد: «وزارت صمت نباید در قامت خودروساز ظاهر شود، بلکه علاوه بر مقابله جدی با انحصار و فراهم کردن شرایط رقابتی، باید جایگاه تنظیم‌گری داشته باشد و با حمایت، هدایت و نظارت، کمیّت و کیفیت خودرو را از خودروساز مطالبه کند.» اما قانون‌پذیری سخت است. به عبارت دیگر مشکل از آنجا ناشی می‌شود که بخش‌هایی از دولت قصد ندارند قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی را اجرا کنند. در حالی که بند «الف» ماده (۳) تصریح می‌کند: «مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت برای دولت در آن دسته از بنگاه‌های اقتصادی که موضوع فعالیت آنها مشمول گروه یک ماده (۲) این قانون است، اعم از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تأسیس مؤسسه و یا شرکت دولتی، مشارکت با بخش‌های خصوصی و تعاونی و بخش عمومی غیردولتی، به هر نحو و به هر میزان ممنوع است.» یعنی نه خود دولتی‌ها و نه توابع دولتی‌ها که در لایه‌های سوم و چهارم، شبیه خصوصی‌ها می‌شوند قانوناً نباید اقدام به مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت اقتصادی کنند. اقدام مغایر، نقض قانون است، و نظارت بر حسن اجرای قانون، وفق اصل (۱۷۴) قانون اساسی بر عهده سازمان بازرسی کل کشور است.

مشکل دوم: گسترش انواع تبصره‌های رانت‌زا

قانون‌گریزی دو نوع است: یک بار اینکه نص قانون نقض شود، یک بار دیگر اینکه تبصره‌ای در قانون اجازه نقض روح قانون و سیاست‌های کلی را می‌دهد. این مورد اخیر علیرغم حکم بند «الف» ماده (۳)، در تبصره‌های ۳ تا ۷ بند «الف» رخ داده است. به این ترتیب قانون صراحتاً اجازه داده است که دولت می‌تواند از طریق سازمان‌های توسعه‌ای اقدام به سرمایه‌گذاری در بخش‌های ممنوعه کند و به این ترتیب بیش از ۵۲ سازمان

توسعه‌ای، رقیب بخش خصوصی شده‌اند و چون توان و کفایت رشد اقتصادی ندارند کم‌کم به کوچک‌سازی و نابودی بخش خصوصی بسته‌اند. در ادامه نیز مجدداً قانون با بحران استثناسازی تبصره‌ها مواجه شده و سازمان صنایع کوچک با شهرک‌های صنعتی ایران و واحدهای تابعه استانی آن، به عنوان سازمان توسعه‌ای تعیین و امور حاکمیتی آنها مشمول واگذاری نمی‌باشند.

دکتر اسماعیل آجرو

معاون تولید و صنعت اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع)

با مردم، برای مردم

فلسفه نامگذاری نوروژی سال‌ها جلب توجه مردم به یک ارزش خاص یا یک مشکل ویژه است که با هدف بسیج امکانات و ظرفیت‌های کشور در راستای ایجاد، بهبود و تحول در فضای جامعه صورت می‌گیرد. شعار سال ۱۴۰۲ یعنی مهار تورم و رشد تولید از جمله مطالباتی است که طی سنوات گذشته همواره در بیانات مقام معظم رهبری اشاراتی بدان وجود داشته اما انتخاب آن برای سال ۱۴۰۲ نشان‌دهنده اولویت‌دار شدن آن به جهت ملاحظاتی خاص در مقطع کنونی کشور است. کما اینکه ایشان در بیان مصادیق مشکلات اقتصادی به شکل ویژه به تورم و مشکلات معیشتی روزمره مردم اشاره کردند که نشان می‌دهد مهار تورم و رشد تولید با محوریت توجه به «بهبود زندگی اکنون مردم» مد نظر قرار گرفته است.

نکته‌ای که باید به آن اشاره داشت این است که موفقیت دولت و حاکمیت در اجرای سیاست‌های تحولی و بهبوددهنده شرایط اقتصادی برای معیشت مردم به شدت وابسته به همراهی و همکاری مردم است. چرا که هر سیاست ابلاغی از سوی دولت به ناچار و ناگزیر باید از سوی مردم پذیرفته شود. ناگفته پیداست که عدم اقبال‌سازی و همراه کردن مردم با سیاست‌ها منجر به تحمیل هزینه‌های فراوان به کشور می‌شود و حتی از منظر اثربخشی نیز عدم توجه به این موضوع سبب می‌شود خروجی‌ها با اهداف تفاوت بسیاری داشته باشند. باید به این حقیقت اذعان داشت که سیاست‌گذاری اقتصادی جاده‌ای یکطرفه و رویکردی دستوری از بالا به پایین نیست.

در این راستا نه تنها دولت بلکه سایر قوا و بخش‌های حاکمیتی نیز باید به فراخور اختیارات و مسئولیت‌های خود و با عزمی راسخ وارد میدان شوند. همچنین دستگاه‌ها و رسانه‌های تبلیغی، ترویجی و آموزشی باید در توسعه فرهنگ کار و تولید و سبک زندگی مطلوب این زمانه اهتمام جدی ورزند. در این صورت امید و اعتماد به مردم بازخواهد گشت و همراهی مردمی با حاکمیت و حتی یگانگی مردم و حاکمیت که مدنظر انقلاب اسلامی بوده است، محقق می‌شود. در نهایت آنکه کشور نه تنها در زمینه اقتصاد و معیشت بلکه در همه زمینه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی نیاز به مردمی‌سازی بیش از پیش دارد و مقدمه این امر چرخش راهبردی سیاست‌گذاری‌های عمومی، حاکمیتی، ساختاری و حقوقی به سوی «مردم» است که در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی و در بستر اسلام هدف والای انقلاب اسلامی بوده است.

دکتر محمد رضا باقرزاده

عضو هیات علمی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه

بایسته‌های «رشد تولید»

در سالی که گذشت علیرغم اینکه تورم نسبت به زمانی که دولت کار را تحویل گرفت کاهش یافت، اما اقدامات چشمگیر دولت و به بهره‌برداری رسیدن پروژه‌های بزرگ؛ بخاطر تورم و گرانی کالاها تحت‌الشعاع قرار گرفت.

رهبر حکیم انقلاب، با اشراف و احاطه‌ای که به رخدادهای آشکار و پنهان کشور، تحولات منطقه و جهان دارند و به خوبی با ضعف‌ها، آسیب‌ها و دردها آشنا و بر نقاط قوت، ظرفیت‌ها و راه‌های درمان واقف هستند، راهبرد و شعار "مهار تورم و رشد تولید" را برای سال ۱۴۰۲ انتخاب کردند. خوشبختانه شعار امسال حول دو محور است که به راحتی قابل سنجش و اندازه‌گیری است و در انجام این مهم ارکان نظام یعنی سه قوه و نهادهای انقلاب باید دست به دست هم دهند تا در طول سال شاهد اقدامات اساسی و نتایج مثبت باشیم. محسوس بودن تغییرات در تولید و تورم برای مردم وجه مهم تمایز شعار امسال با سال‌های قبل است.

رهبر معظم انقلاب فرمودند: «عمده‌ترین سرفصل اقتصادی ما برای پیشرفت اقتصاد مسئله تولید است. یعنی حقیقتاً بهبود معیشت مردم، مسئله اشتغال، مسئله قدرت خرید، مسائل گوناگون دیگر اقتصادی، وابسته به تولید داخلی است که باید به آن خیلی اهمّیت داد.» ۱۴۰۱/۰۶/۰۸

ایشان در سخنرانی خود در حرم مطهر رضوی در ابتدای سال ۱۴۰۲ نیز بار دیگر بر اهمیت تولید و نقش آن در مهار تورم تأکید کردند.

در نامگذاری‌های سال‌های اخیر، هفت سال است که تولید مقوله محوری است و از سال ۱۳۹۶ مرتب واژه تولید همراه با ابعاد مختلف آن آمده است چون تولید ستون فقرات اقتصاد کشور است، به شرط آن که تولید به معنای واقعی آن، یعنی تولید مبتنی بر مزیت‌های اکتسابی دانش‌بنیان باشد نه تولید متکی بر خام‌فروشی و مونتاژ.

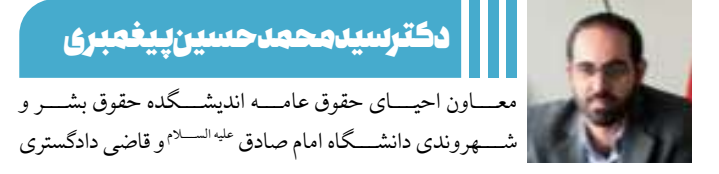
رشد و افزایش تولید سبب فراوانی عرضه کالا و بطور طبیعی کاهش قیمت‌ها می‌شود. از سوی دیگر رشد تولید مانع رکود اقتصادی است و نمی‌گذارد به بهانه کنترل تورم رشد اقتصادی متوقف شود. از دیگر سو، رشد تولید مازاد بر نیاز داخلی، راه صادرات را باز و درآمد ارزی کشور را افزون می‌کند و اگر نیازهای کشور را در داخل تأمین کنیم، تأثیرات تحریم منفی می‌شود یا کاهش می‌یابد. همچنین یکی از آثار قطعی رشد تولید، فراهم شدن فرصت‌های شغلی است. مقام معظم رهبری در سخنرانی‌های مختلف برای رشد تولید به راهکارهای اساسی همچون مقابله با عوامل تضعیف‌کننده تولید، نقش‌آفرینی مردم در اقتصاد ملی، پشتیبانی و حمایت از کارگران، افزایش ارزش پول ملی و قدرت خرید مردم و دانش‌بنیان کردن تولید اشاره کرده‌اند.

در این یادداشت به برخی راهکارهای رونق تولید اشاره می‌کنیم:

۱. کنترل تورم؛ که بطور متقابل بر رشد تولید تأثیر مثبت دارد.
۲. فعال‌تر شدن دیپلماسی دولت و توسعه ارتباط دولت با همسایگان و ایجاد آرامش در منطقه، برای تأمین امنیت تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران.
۳. فعال‌تر شدن بخش خصوصی در تجارت داخلی و خارجی
۴. گسترش اقداماتی همچون تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار و روان‌سازی دیوان‌سالاری اداری

۵. ایفای نقش رسانه‌ها، اساتید، نخبگان و صاحب‌نظران در ارائه راهکارهای تخصصی، فرهنگ‌سازی و مطالبه‌گری از دولت
۶. هدایت نقدینگی و منابع مالی بانک‌ها و بخش خصوصی با اعمال مشوق‌ها و الزامات اداری و حاکمیتی به سمت تولید
۷. شکستن سلطه دلار و حذف آن از معاملات داخلی و کنترل قیمت دلار، به منظور دستیابی تولیدکنندگان به قیمت عادلانه نهاده‌های تولید و کالاهای سرمایه‌ای و در نتیجه پایین آمدن هزینه‌های تولید ملی و به صرفه شدن خرید تولیدات ملی توسط آحاد جامعه
۸. عرضه گسترده زمین به مردم برای تولید مسکن
۹. رفع تصدی‌گری افراطی دولت در عرصه تولید
۱۰. عبور از عمودی‌سازی و انبوه‌سازی مسکن به عنوان بستر کندی تولید مسکن
۱۱. اصلاح ساختار نظام سیاست‌گذاری، نظام حکمرانی داده، نظام تأمین مالی، نظام سهم‌بری، نظام مالیاتی حمایتی و نظام بودجه‌ریزی در خدمت تقویت فعالیت‌های مولد
۱۲. اجرای طرح کالابزرگ الکترونیکی به جای پارانه نقدی به عنوان ابزار حمایتی دولت از تولید کالاهای اساسی
۱۳. افزایش سرمایه‌گذاری در بورس برای افزایش ضریب قانونی بودن روش سرمایه‌گذاری، شفافیت نسبی بیشتر بازار، کمک به تولید ملی با سرمایه‌گذاری و شراکت در شرکت‌های ایرانی
۱۴. مردمی‌سازی اقتصاد تا هیچ‌کس بنابر ظرفیت خودش از تولید ارزش افزوده حقیقی باز نماند.
۱۵. افزایش هزینه فعالیت‌های نامولد و فاقد ارزش از طریق ابزارهای مالیاتی
۱۶. اصلاح فرهنگ اقتصادی مردم در خصوص فعالیت‌های نامولد و مزاحم
۱۷. تدارک مشوق‌های لازم برای حضور مردم در فعالیت‌های تولیدی و کاهش ریسک آنها از طریق سازوکارهای ارزان بیمه
۱۸. فراهم ساختن امکانات لازم و ارزان برای هر فرد تولیدکننده، تهیه سازوکار مناسب برای ورود مازاد تولید آن فرد به چرخه نظام مصرف در اقتصاد
۱۹. جهت‌دهی دلالتان به نظام توزیع و صادرات
۲۰. معرفی تعاونی‌ها به مردم و آموزش و گسترش و تشویق آنها در اقتصاد کشور
۲۱. توسعه بنگاه‌های خرد و کوچک، و اشتغال‌های خانگی و ارائه مشوق‌های لازم در این زمینه با استفاده از تجربه چین
۲۲. توسعه ابزارهای مالی و مردم‌محور در بازار سرمایه همچون سهام عدالت
۲۳. کنار گذاشتن دلار و جایگزینی تجارت با ارزهای محلی
۲۴. استفاده از بازارهای وسیع تجاری دنیا برای رشد تولید
۲۵. اصلاح بسترهای قانونی رشد تولید
۲۶. فرهنگ‌سازی برای اصلاح الگوی مصرف در مردم و پرهیز از تجمل‌گرایی افراطی برخی مردم
۲۷. فرهنگ‌سازی برای تعصب داشتن مردم نسبت به تولیدات داخلی
۲۸. پیش‌بینی و اعمال مجازات‌های اقتصادی مؤثر بر فعالیت‌های غیرمجاز اقتصادی
۲۹. پیش‌بینی و اخذ مالیات مؤثر بر کاهش فعالیت‌های غیرمولد
۳۰. صیانت از ارزش پول ملی و قدرت خرید مردم به عنوان بزرگترین حامیان تولید ملی
۳۱. مقابله قاطع با دلال‌بازی و کسب ثروت‌های بادآورده
۳۲. کنترل تورم که موجب کاهش ارزش پول ملی و افزایش قیمت ارز و کاهش توان تولید می‌شود.

دکتر سید محمد حسین پینمیری
معاون ارجیای حقوق عامه اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق علیه السلام و قاضی دادگستری

تسهیل و رفع موانع تولید، سهل ممتنع نظام بانکی کشور

شکی نیست که آخرین و اصلی ترین حربه دشمنان جمهوری اسلامی در دهه اخیر تمرکز بر جبهه اقتصادی بوده و از همین رو مقام معظم رهبری نیز متناسب با جبهه ایجاد شده راهبرد تقویت تولید را به عنوان وظیفه اصلی قوای سه گانه در نامگذاری سالانه چندسال اخیر اعلام نموده است. همانطور که در جبهه نظامی مسائل مختلف زمینه ساز موفقیت و شکست در جبهه خودی را فراهم می آورد، در جنگ اقتصادی نیز ابزارهای مختلف از جمله استفاده از ظرفیت های قانونی موجود نیز زمینه ساز و پشتیبان اقدامات دولت در عرصه اقتصادی می باشد.

در این نبرد تمام عیار ضرورت دارد دولت سیزدهم که آخرین ماه های دومین سال استقرار خود را می گذراند به برخی از زمینه های قانونی توجه ویژه نماید. یکی از زمینه های قانونی که در این دولت نیازمند توجه بیش از پیش می باشد قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور خصوصاً الحاق مواد ۶۲ و ۶۳ به این قانون در سال ۱۳۹۷ می باشد.

بدون شک در بوجود آمدن مشکلات اقتصادی و تورم موجود بانک ها متهم ردیف اول می باشد. واکاوی تأثیر این نهاد در درد مزمن و سرطانی تورم موضوع این نوشته نمی باشد لیکن استفاده از ظرفیت های قانونی می تواند در کاهش اثرات مخرب سیستم بانکداری فعلی و کمک به بخش تولید نقشی فراینده داشته باشد.

الحاق مواد ۶۲ و ۶۳ به قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در سال ۱۳۹۷ صراحتاً مصوبات ستاد و کارگروه های تسهیل کننده و رفع کننده موانع تولید را لازم الاجرا دانسته و از طرفی استتکاف از اجرای مصوبات (اعم از اعطای تسهیلات یا اجرای امهال در پرداخت بدهی تولیدی ها) را مشمول تخلف و قابل رسیدگی در هیأت رسیدگی به تخلفات اداری بانک مرکزی دانسته که در نوع خود ضمانت اجرای متناسبی در حقوق اداری محسوب می گردد.

لذا از این جهت تصمیمات و اقدامات عاجلی که ممکن است در حالت عادی با مانع تراشی های بانک مرکزی یا سایر بانک های خصوصی و دولتی مواجه شود، با ضمانت اجرای مذکور در حمایت قانونی قرار می گیرد و از این رو دولت را در وضعیت جنگ اقتصادی در جایگاه برتری قرار می دهد. دولت می تواند با توجه ویژه و برگزاری مستمر ستاد و کارگروه های استانی تسهیل و رفع موانع تولید گام های اجرایی، عملیاتی و مؤثر یاری دهنده نظام تولید کشور در مقابله با نظام بانکداری معیوب فعلی بردارد.

واقعیت آن است که نظام بانکداری فعلی به عنوان اصلی ترین مانع تحقق رشد کمی و کیفی کالا و خدمات در جبهه اقتصادی می باشد و تا زمان رسیدن به نقطه مطلوب که در آن کلیه تسهیلات اعطایی در راستای کمک به تولید باشد استفاده از ظرفیت های قانونی مانند آنچه بیان شد می تواند گامی مؤثر در تحقق شعار سال باشد.

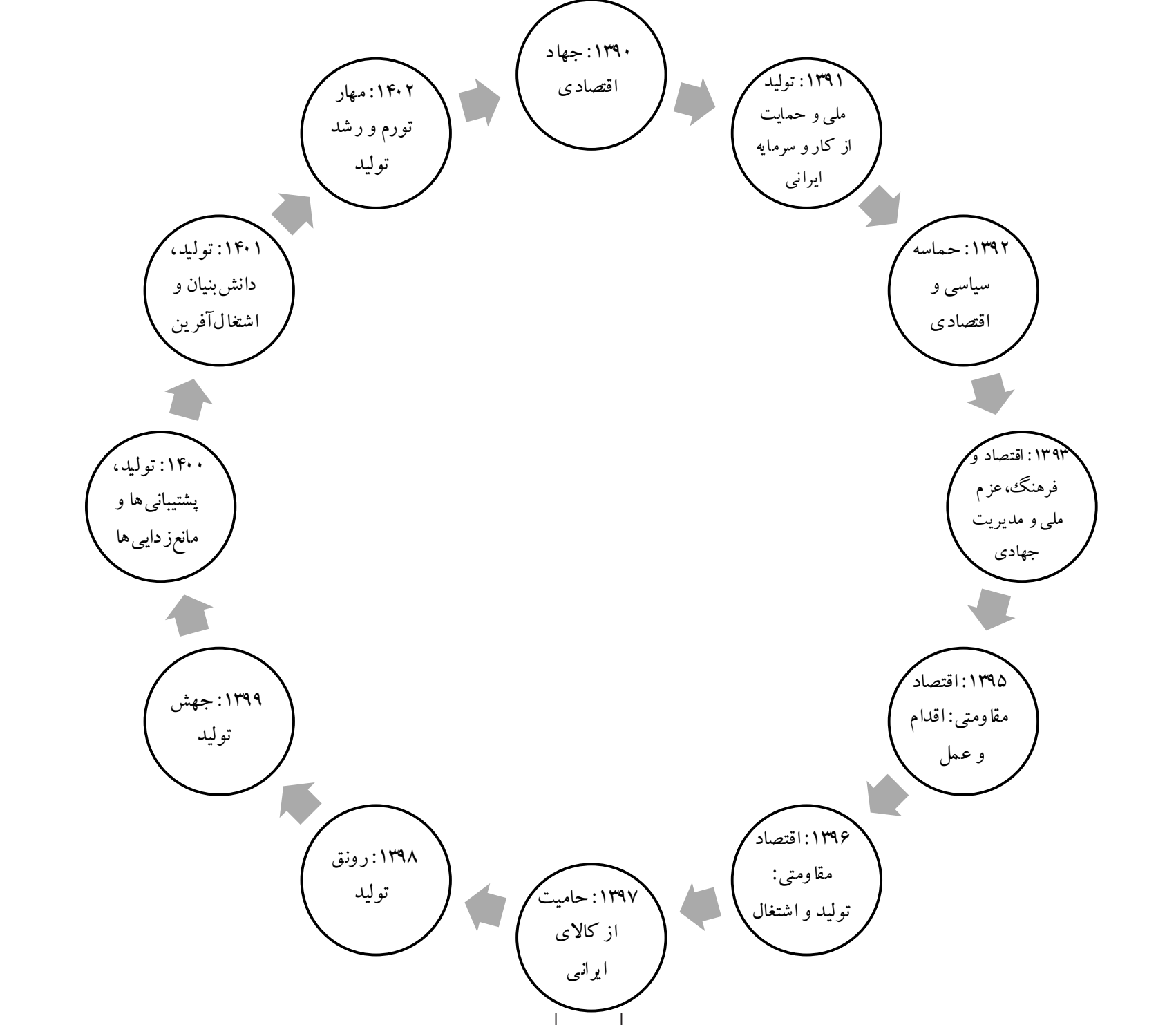
دکتر نیلوفر مقدمی
معاون زنان و خانواده اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق علیه السلام

عبور از گردنه های سخت اقتصادی با توسل به اقتصاد خانواده محور

وضعیت اقتصادی ایران در دهه اخیر شاهد تلاطمات و تنش های فراوانی بوده است تا جایی که در این مدت، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در پیام نوروزی خود این موضوع را در ابعاد مختلف به مسئولان و مردم گوشزد نموده و با نام گذاری سال ها، راهبردهای کلی نظام برای حرکت و اصلاح امور را نشان می دهد. سال ۱۴۰۲ با عنوان «مهار تورم و رشد تولید» نام گذاری شده است. اگرچه برای فهم دقیق جایگاه و اهمیت تحقق این

شعار، لازم است آن را در ظرف مجموعه شعارهای اقتصادی سالیان پیشین ملاحظه و تحلیل نمود: همان گونه که ملاحظه می گردد، طی بیش از یک

پیشاصنعتی باز می گردد و در جهان نئولیبرال اقتصادی، فرد محوریت دارد؛ اما برخی اساتید از جمله دکتر آلن سی. کارلسون بر این باورند که

دهه پیش تاکنون، مکرراً موضوع حمایت از کالای ایرانی، حمایت و رشد تولید و بهبود وضعیت اقتصادی مورد توجه معظم له بوده و ایشان همواره بر تحول اقتصادی مبتنی بر مدیریت جهادی، رویکردهای نوین کارآفرینی و بستر اقتصاد مقاومتی تأکید نموده اند. بدیهی است که تأکیدات رهبر انقلاب اسلامی به منظور الف) خنثی سازی تهدیدات و برنامه های عملیاتی دشمن برای ناکارآمدسازی حاکمیت اقتصادی از یک سو و ب) نشان دادن مسیر صحیح حکمرانی اقتصادی به مسئولان کشور از سوی دیگر است. به همین خاطر ایشان، همه ساله ریل گذاری اصلی نظام اسلامی ایران را به خوبی انجام می دهند؛ اما طی این مسیر جز با تصمیمات، جهت گیری ها و اقدامات عملی مسئولین و همراهی ملت شریف ایران محقق نشده و نخواهد شد.

نجات نظام های اقتصادی ملی نه از دل الگوهای لیبرالیستی/ نئولیبرالیستی یا سوسیالیستی، بلکه از دل مسیر سومی رقم می خورد که خانواده در آن نقش مهمی را ایفا می نماید: نخست آنکه می بایست برای هرگونه برنامه ریزی و سیاست گذاری سیاسی- اقتصادی، خانواده را در قلب مناسبات و تصمیم گیری ها ملاحظه نمود، دوم آنکه می بایست از کسب و کارهای خانگی و خانوادگی به صورت اختصاصی حمایت کرد، و سوم آنکه مزیت های ایجابی برای پیوند میان خانواده و زمین (کشاورزی - باغداری) در مناطق روستایی پدید آرد.

بی تردید توجه به این مؤلفه ها، در کنار اقتضانات بومی و ملی اقتصاد ایران، می تواند در طراحی مسیر حرکت مسئولین و ملت ایران برای احیا و آبادانی اقتصاد، اثرگذار باشد. ان شاء الله

دکتر مسعود رازی
استاد تمام دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

حقوق شهروندی: کاهش تورم و افزایش تولید

حقوق شهروندی با بهر مندی از سه عنصر شناسایی، تضمین و اجرای حقوق مختلف افراد در جامعه درصدد شکل دهی جدیدی به روابط شهروندان و حاکمیت می باشد. مشخص شدن صاحبان حق و مکلفان به انجام تکلیف و شکل گیری فضای منطقی مطالبه گری مهمترین برون داد این نظام می باشد. این حقوق شامل حقوق مدنی - سیاسی، اقتصادی و نظام قضایی می شود. در بین موارد پیش گفته حقوق اقتصادی سهم قابل توجهی از مطالبات شهروندی هم از جهت کمی و هم کیفی را به خود اختصاص داده است. ضرورت پاسخگویی به مطالبات مذکور و به منظور اثبات کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ضروری می نماید که توجه خاصی به حوزه اقتصادی صورت گیرد. انتخاب شعار سال در طول سالیان گذشته مخصوصاً از سال ۹۴ به این طرف توسط مقام معظم رهبری با تأمین همین هدف قابل فهم است. به همین منوال شعار سال ۱۴۰۲ بر کاهش تورم و افزایش تولید مستقر گردید. افزایش تولید به عنوان حق شهروندی و تورم به عنوان مانع بهر مندی از این حق تعریف می گردد. از سوی دیگر عدم توجه به این دو به منزله بی توجهی به حق الناس هم محسوب می گردد. کاهش تورم در دنیای امروز بطور مشخص تکلیف حاکمیت و افزایش تولید تکلیف مشترک مردم و دولت می باشد. درخصوص تورم مطالبه گری حق مردم و در ارتباط با افزایش تولید مطالبه گری حق همگانی را شکل می دهد.

چنانچه هر دو مصداق امر به مروف و نهی از منکر هم محسوب می شوند. شکل گیری این نگاه بستر مناسبی برای تحقق شعار سال را رقم خواهد زد. در عین حال ضروری می نماید که راهکارهای مناسبی در این خصوص تعریف شود. ضرورت استفاده از نخبگان و صاحبان مشاغل بزرگ و کوچک و شنیدن صدای همه تولیدکنندگان به شناخت دقیق تر موضوع کمک می کند چرا که آنان بیشترین تأثیرپذیری از کاهش تولید و افزایش تورم را به دوش می کشند. در راستای افزایش تولید بخش مهمی از راه حل به حذف و یا کاستن موانع تولید معطوف می شود. مهمترین این موانع شامل موانع اداری، بروکراسی اداری، امضاها، طلائی، عدم شفافیت بازار، اتلاف وقت و از دست دادن انگیزه تولید، دور زدن قانون به طرق مختلف از جمله وارد کردن یک کالای مشابه تولید داخلی از خارج به صورت قطعه، قوانین گمرکی دست و پاگیر و در مواردی غیرضرور و در نهایت اظهار ورشکستگی به تقلب می باشد. می توان مهمترین راه های افزایش را بر این اساس شامل: افزایش روح خودباوری، رصد مرتب قوانین مربوط به حمایت از تولیدکننده و مصرف کننده خصوصاً در شرایط تورمی، اصلاح بخشنامه های غیرکارشناسی، حذف واسطه درخصوص مواد اولیه، ایجاد فرصت واقعی رقابت، میدان دادن حداکثری به بخش خصوصی، هدفمندسازی تولید و نظام تولید، توجه به مزیت نسبی در اقتصاد، جذب سرمایه های خارجی، استفاده از تجربه کشورهای نسبتاً موفق، راه اندازی دفتر انتقال تکنولوژی TTO و توجه ویژه به اصلاح مدیریت صنایع دانست. کاهش تورم می تواند با ابزارهایی همچون هوشمندسازی نظام مالیاتی مخصوصاً درخصوص کالاهای لوکس، ساده سازی نظام مالیاتی، اصلاح نظام خرید و فروش، مقابله با رباخواری در فضای تولید، اصلاح نرخ سود بانکی مقابله با خلق پول، استقلال واقعی بانک مرکزی، نظارت تخصصی و گسترده بر بازار و توجه خاص به برنامه های توسعه خصوصاً برنامه هفتم رقم بخورد. بستر سازی مناسب حقوقی به منظور مطالبه گری، ضمانت اجرای مطلوب شعار سال را به دنبال خواهد داشت.

دکتر حسین هوشمند فیروز آبادی
عضو هیئت علمی گروه حقوق و فقه اجتماعی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

تحقق حکمرانی مطلوب رمز تحقق شعار سال

مطابق اصل ۵۷ قانون اساسی قوای سه گانه حاکم در جمهوری اسلامی ایران زیر نظر ولایت مطلقه فقیه حکمرانی می کنند و بر این اساس مقام معظم رهبری در ابتدای هر سال خط مشی کلی قوای حاکم را ترسیم می نماید. حدود یک دهه است که رهبری بر مسئله تولید تأکید دارند و با محوریت تولید شعارهایی را تحت عنوان رونق تولید، جهش تولید، پشتیبانی و مانع زدایی از تولید و یا شعارهایی را مرتبط با تولید همچون اقتصاد مقاومتی و حمایت از کالای ایرانی سرلوحه حرکت قوای حاکم قرار داده اند. شعار ایشان در سال ۱۴۰۲ نیز در همین راستا «مهار تورم و رشد تولید» انتخاب گردید. توصیه و تأکید چندین ساله ایشان بر محوریت تولید در کشور به این دلیل است که رشد تولید نه تنها باعث رشد اقتصادی و افزایش صادرات و کاهش واردات و وابستگی می شود بلکه منجر به افزایش رقابت میان تولیدکنندگان و عرضه کنندگان و در نتیجه رشد کیفیت کالاها و رضایت مندی شهروندان نیز می گردد. ضمن اینکه این امر بر تولید اشتغال و حل بسیاری از معضلات فرهنگی نیز مؤثر است و به نظر می رسد سرعت گرفتن عرضه کالاها تولید شده بر خرید و تقاضای آنها از جانب مصرف کنندگان بر تثبیت قیمت ها و کنترل و مهار تورم نیز به شدت مؤثر خواهد بود. اجرای قوانین و مقررات فعلی موجود مرتبط با تقویت تولید و مهار تورم و کاهش تصدی گری دولت توسط قوه مجریه؛ شناسایی خلأها یا نقص های مقرراتی مرتبط با تولید و اصلاح مقررات ناقص یا وضع مقررات جدید توسط قوه مقننه؛ و

مبارزه با قاچاق، دلالتی و مانع تراشی در راه افزایش تولید و مهار تورم توسط قوه قضائیه منجر به تحقق شعار سال می‌گردد. همکاری متوازن و منجسم قوای سه‌گانه در این خصوص نیز برای وصول به این هدف مهم ضرورت دارد.

دکتر مهدی حاجی ملا علی کنی دبیر مجمع حقوقدانان انقلاب اسلامی و پژوهشگر حوزه حقوق بشر و شهروندی

تحقق شعار سال، مردمی‌سازی و یکپارچه‌سازی حکمرانی

۱- پدیده‌شناسی تورم؛ شناسایی عوامل مستقیم و غیرمستقیم بیدایش تورم و فهم دقیق از چگونگی کارکرد آنها در کنار هم و به عبارتی دیگر رفتارشناسی تورم، امری است ضروری که انتظار می‌رود عالی‌ترین سطح مدیریتی در حوزه اقتصاد به آن تجهیز شود. البته به احتمال زیاد عزیزان خواهند گفت که ما به این بحث پرداخته‌ایم. لیکن متأسفانه خروجی تصمیمات، لاقول در سال گذشته، لحاظ چنین مهمی را نشان نمی‌دهد.

۲- رشد تولید؛ اگر قسمت اول شعار سال را سوالی در نظر بگیریم (مهار تورم چگونه؟)، اجمالاً پاسخ آن رشد تولید است. به منظور فزاینده شدن تولید هم لازم می‌آید در قالب یک پدیده آن را مورد بررسی قرار دهیم. شناخت عوامل، منابع، ساختار و... بسیار حائز اهمیت است. در این خصوص چند مورد در قالب عوامل و منابع به صورت نمونه اشاره خواهد شد:

- وجود امنیت روانی در حوزه سرمایه‌گذاری و به نوعی محترم شمردن حقوق مالکیت از طرف حکمرانی و حکمرانان.

- قرارگرفتن نظام بانکی در جایگاه و کارکرد اصلی خود در این زمینه.

- برجیده شدن پدیده شوم بازار سیاه از طریق برقراری نظام نظارتی جامع و هوشمند به عنوان یکی از محوری‌ترین راه کارها.

- توزیع عادلانه اختیارات در حوزه جذب سرمایه‌گذاری و هزینه‌کرد در استان‌ها با هدف فعال‌سازی حداکثری ظرفیت‌های جغرافیایی کشور.

- عملیاتی کردن سیاست کلان نفت (نفت خام) زدایی از نظام درآمدی کشور.

- استقرار نظام شفافیت در عرصه تصمیم‌گیری‌های کلان در حوزه اقتصاد و ایجاد ضمانت اجرای متناسب برای تصمیم گیرندگان.

و موارد متعدد دیگر نیاز به بحث و بررسی دارد.

۳- مردمی‌سازی؛ بروز رفعت کشور از بن‌بست‌های حکمرانی نیازمند ورود مردم در عرصه حکمرانی در تمام سطوح است. از تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری تا اجرا و نظارت. البته این ورود با حفظ شأن مردم مانند آنان است. مردمی‌سازی هم در حوزه مهار تورم و هم رشد تولید می‌تواند سرعت تحقق را به صورت تصاعدی بالا ببرد.

۴- یکپارچگی حکمرانی؛ آنچه مسلم است شعار سال محقق نمی‌شود الا اینکه سطوح بالادستی حکمرانی در قوای سه‌گانه و به تبع آن سایر سطوح، از یکپارچگی راهبردی برخوردار باشند.

- رشد تولید، هم نیازمند فرهنگ‌سازی است و هم ضد فرهنگ‌زدایی.

- نظام قضایی کشور می‌بایست در این خصوص آرایش آفندی و البته پدافندی متناسب با شرایط و اقتضانات به خود بگیرد.

- فعال‌سازی بسیاری از ظرفیت‌های بی‌بذیل دادستانی و همچنین معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه می‌تواند تأثیر بسزایی در این خصوص داشته باشد.

- فعال‌سازی ظرفیت‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی و همچنین اصلاح و تنقیح قوانین مرتبط لازمه این امر است. اساساً تمامی نهادها می‌بایست ناظر بر این امر و مأموریت‌های خود نسبت‌یابی کنند تا تحقق شعار سال رقم بخورد.

نکته پایانی: به نظر می‌رسد اگر جایگاه حقوقی شعار سال که از طرف رهبر معظم انقلاب اسلامی ابلاغ می‌شود، به درستی تعبیه و تبیین شود و عموم نهادها و دستگاه‌ها، ملتزم به آن شوند، شعار سال صرفاً در مرحله شعار باقی نخواهد ماند.

مجمع حقوقدانان انقلاب اسلامی با همکاری اندیشکده حقوق بشر و شهروندی، سازمان حفاظت از محیط زیست، دادستانی کل کشور، معاونت آموزش تحقیقات و حقوق شهروندی معاونت حقوقی ریاست جمهوری و دانشگاه شیراز برگزار میکند: اولین دوره مسابقات شبیه سازی دادرسی (موت کورت) حقوق عامه با موضوع محیط زیست «یادبود شهید بهشتی»

میزبان دوره اول: دانشگاه شیراز
تقویم اجرائی مسابقات:
مهلت ثبت نام: تا ۱۴۰۱/۱۲/۱۵
انتشار پرونده دورکتی: ۱۴۰۱/۱۲/۲۰
مهلت ارائه لایحه دورکتی: ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ (مجازی)
دور شفاهی: اردیبهشت ماه ۱۴۰۲ (حضور)

دکتر مسعود حیدری

مشاور شهردار و مدیرعامل سازمان سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های مردمی شهرداری اصفهان

جذب و مدهای اقتصادی و عوامل مؤثر در ثبات اقتصادی

چندسالی است که مقام معظم رهبری در آغاز هر سال شعاری را که برگرفته از کارشناسی‌های دقیق برای برطرف نمودن عیوب و کاستی‌ها جهت رشد و توسعه پایدار اوضاع سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است اعلام می‌دارند. شعاری که همانند فانونسی مسیر را برای رسیدن به ساحل امن و آسایش از دریای تلاطم روشن و هموار می‌سازد. شعارهایی که اگر از همان ابتدای نامگذاری هر سال از سوی همه ذیربطان به آنها توجه و اهمیت داده می‌شود، شاید اکنون وضعیت‌مان به مراتب مساعدتر از پیش بود.

در رصد و بررسی نامگذاری‌ها می‌توان دریافت که اقتصاد و موضوعات و مسائل مرتبط با آن درون‌مایه اصلی شعارهای چندسال اخیر مقام معظم رهبری را شکل می‌دهند و این نکته حاکی از آن است که طبق بیانات ایشان «اقتصاد» در رأس نقاط ضعف کشورمان قرار دارد و با برطرف نمودن ضعف‌های آن بسیاری از مشکلات دیگر نیز مرتفع خواهد شد.

جذب و مدهای اقتصاد همواره چالش‌های جدی را برای دولتمردان سیاسی و اقتصادی و مردم یک کشور ایجاد می‌نماید که تبعات اجتماعی ناشی از آن می‌تواند بسیار مخرب باشد. ثبات در سیاست‌های اقتصادی کشور به منظور امکان برنامه‌ریزی میان مدت و بلندمدت فعالان اقتصادی برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید و توسعه کسب‌وکارهای موجود امری است ضروری که منجر به رشد تولید خواهد شد.

آنچه مسلم است شرایط امروز کشور و روند تحولات پیش رو، ضرورت توسعه مشارکت عمومی و خصوصی را بیش از گذشته آشکار ساخته است. تداوم این مسیر مستلزم نگاهی متفاوت و توسعه‌گرا در نظام اداری کشور به این مقوله با کاهش تصدی‌گری دولت و فقط نظارت دقیق، درست و قاطعانه در این بخش از جانب دولت محقق می‌شود.

نهادینه‌کردن فرهنگ مشارکت در نهادها و سازمان‌های دولتی و عمومی به عنوان یک ضرورت

اجتناب‌ناپذیر امروز کشور است، مطلبی که در فرامین نوروزی رهبری در بخش اقتصاد حائز دقت و توجه بیشتر است، مشارکت مردم در حوزه اقتصاد و مردمی کردن آن است.

ریشه‌دارترین معضل در نظام اداری، بروکراسی و وضع قوانین ناهمگون با شرایط زمانی، بخش‌نامه‌های مکرر و دستورالعمل‌های مختلف خلق‌الساعه است که علاوه بر طولانی‌کردن امور، نظم و آرامش نسبی موجود را نیز برهم می‌زند. به نظر می‌رسد وضع قوانین باید به گونه‌ای باشد که تسهیل و تسریع را در روند امور اجرایی و رفع موانع و روان‌سازی فعالیت‌های فعالان اقتصادی را در جهت رشد تولید فراهم نماید و بدون تردید مهمترین اصل در توسعه مشارکت بین نهادهای عمومی و بخش خصوصی، شکل‌گیری اعتماد بین آنهاست و این مهم نه در حرف و شعار که در فرایند تجربه عملی و طی زمان حاصل می‌شود.

از دیگر مواردی که می‌تواند تأثیری کارا در مهار تورم و رشد تولید ایفا کند، جلوگیری مؤثر و مستمر از رانت‌خواری در راستای سالم‌سازی فضای کسب‌وکار کشور است که دستاورد این امر توزیع عادلانه منافع حاصل از اقتصاد خواهد بود.

و در آخر توجه جدی به موضوعات اقتصادی و نیازهای فعالان اقتصادی در تدوین سیاست خارجی کشور و همکاری با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی است که ضمن بسط و گسترش دامنه اقتصاد منتج به رهایی از برخی بن‌بست‌های اقتصادی می‌شود.

دکتر جعفر صادق منش

قائم مقام دبیر ستاد امر به معروف و نهی از منکر

سیاست جنایی ج.ا.و در قبال مانع‌گذاری در برابر تولید

درآمد یکم؛ کبرا: سیاست جنایی در هر نظامی، بر آن است تا تدبیر مناسب را برای پیشگیری از وقوع یا تکرار رفتارهای مجرمانه شناسایی و در جلوه قوانین و مقررات اعلام و در رفتار حکومتی قوای مجریه و قضائیه اعمال کند.

ملاک «مناسب» بودن سیاست جنایی نیز در داده و ستاده آن در ابعاد مختلف مادی و معنوی است؛ سیاست جنایی مناسب سیاستی است که اثر پیشگیرانه آن، به صورت بیشینه، از هزینه‌های مادی و انسانی و اخلاقی آن، هم در جرم‌انگاری و هم در پاسخ‌گذاری و پاسخ‌دهی و هم در عدم همه آنها بیشتر باشد.

در سیاست جنایی مناسب، «جرم‌انگاری کیفری» زمانی ضرورت می‌یابد که حمایت از یک ارزش، ارزش آن را داشته باشد؛ یعنی از یک سو پاسداری از آن ارزش، اهمیتی حیاتی برای جامعه و نظام متبوع داشته باشد و از سوی دیگر پیشگیری از نقض آن، با توصیف‌های اخلاقی، صنفی، اداری و مدنی ناممکن باشد.

همچنین، در این سیاست جنایی «کیفرگذاری»، زمانی ضرورت می‌یابد که مؤثرترین تدبیر برای پیشگیری جرم باشد.

ناگفته پیداست که «کیفردهی» خود تابع متغیرهای مربوط به شخصیت مرتکب جرم، چگونگی ارتکاب جرم و پیامدهای ناشی از آن است که در بخش عمومی قانون کیفری مورد توجه قرار می‌گیرد.

میزان اهمیت هر ارزشی برای یک جامعه و نظام را مبانی فکری آن نظام تعیین می‌کند.

در نظام ارزشی جمهوری اسلامی ایران، آنگونه که در اصول مختلف قانون اساسی اعلام شده، می‌توان گفت اهمیت هر ارزش تابعی است از تأثیر آن در سعادت فرد و دیگران، در این دنیا و دنیای دیگر.

بر همین اساس، باید و نیاید‌های قانونی، وجود می‌یابند و در بین بایدها و نیاید‌های قانونی هم تنها در صورتی کیفرگذاری و کیفردهی ضرورت می‌یابد که نتوان با سایر ابزارها و تدابیر، از ارتکاب آنها پیشگیری کرد. پس از این مقدمه که کبرای یادداشت حاضر را تشکیل می‌دهد، به عنوان مقدمه صغروی باید به

این پرسش پاسخ دهیم که حوزه اقتصاد و به طور خاص تولید و به طور اخص تولید دانش‌بنیان، آیا ارزش آن را دارند که برای حمایت از آنها، از حقوق کیفری یاری بجوییم یا خیر؟

درآمد دوم؛ صغرا: هرچند امور مادی بطور کلی، برای نیل به سعادت انسان «موضوعیت» نداشته و گاهی حتی پرداختن به مادیات، در حد زان‌دوزی، إتراف و شهوت مال و جاه، مانعی جدی در مسیر سعادت انسان است، با این حال با توجه به این که دو بعد جسمی و روحی، تشکیل‌دهنده وجود انسان هستند و قوام و بقای حیات و سلامت انسان وابستگی شدیدی به امور اقتصادی دارد و نیز از آنجا که گاهی عدم تأمین حداقل‌های لازم برای زندگی انسان، موجب تهدید ارزش‌های سعادت‌بخش و اصیل دیگر مانند شرافت و ناموس و همچنین پرداختن به امور عبادی و معنوی می‌شود، پرداختن به امور اقتصادی به عنوان «طریق» نیل به سعادت، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌یابد.

از این رو، در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است:

«در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه همچون دیگر نظام‌های اقتصادی تمرکز و تکاثر ثروت و سودجویی، زیرا که در مکاتب مادی، اقتصاد خود هدف است و بدین جهت در مراحل رشد، اقتصاد عامل تخریب و فساد و تباهی می‌شود؛ ولی در اسلام اقتصاد وسیله است و از وسیله انتظاری جز کارائی بهتر در راه وصول به هدف نمی‌توان داشت.

با این دیدگاه برنامه اقتصادی اسلامی فراهم کردن زمینه مناسب برای بروز خلاقیت‌های متفاوت انسانی است و بدین جهت تأمین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او بر عهده حکومت اسلامی است».

در همین راستا یادآوری می‌شود که یکی از اهداف قیام مردم ایران علیه رژیم پهلوی، قطع وابستگی اقتصادی به بیگانگان، در قالب برنامه موسوم به «انقلاب سفید» شاهنشاهی بود؛ هدفی که به عنوان اصل «استقلال اقتصادی» مورد تأکید قانون اساسی در اصول نهم و چهل و سوم است.

در بند دوازدهم اصل سوم قانون اساسی نیز یکی از وظایف دولت این است:

«پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.»

افزون بر این «حقوق اقتصادی» از جمله حقوق اساسی شناخته شده در اصل بیستم قانون یاد شده است.

اهداف ایجاد عمده مانع در برابر تولید بطور کلی و تولید دانش‌بنیان به طور خاص، قطعاً نمی‌تواند از دو هدف خارج باشد:

- هدف سیاسی - اجتماعی القای ناکارآمدی نظام جمهوری اسلامی در مدیریت کلان اقتصادی که توسط جریان رسانه‌ای براندازان نظام جمهوری اسلامی تعقیب و توسط نفوذی‌های این جریان در ارکان دولت اجرا می‌شود.

- هدف منفعت‌طلبانه - فردی معطوف به وابستگی کشور به واردات یا تولید داخلی با بهره‌وری کمتر که توسط برخی ابر سرمایه‌داران و سرمایه‌سالاران برخوردار از رانت و نفوذ در میان کارگزاران و تصمیم‌گیران تعقیب و توسط ایادی آنها در حکومت به صورت‌های مختلف اجرا می‌شود.

ایجاد مانع در تولید، با هر هدف یا انگیزه‌ای که باشد دارای پیامدهای زیر است:

۱- در نهایت منجر به وابستگی کشور به واردات می‌شود، وارداتی که شیر آن به دست دولت‌های بیگانه یا دشمنانی است که هر وقت و هر طور که بخواهند کالای مورد نیاز را صادر می‌کنند و هر وقت هم نخواهند به کلی ما را از دسترسی به اساسی‌ترین نیازهایمان «تحریم» می‌کنند تا ناچار شویم برای به دست‌آوردن آنها، «عزت و

شرافت ملی» را به حراج بگذاریم و در معامله‌ای سراسر ضرر و زیان، «تسلیم» خواسته‌ها و شروط بایع بیگانه شویم؛ در حالیکه خداوند در قرآن مجید با صدای رسا بر ما نهیب می‌زند که «لن يجعل الله للکافرین علی المؤمنین سییلاً».

۲- حتی اگر تصور کنیم که بیگانگان کالاهای مورد نیاز ما را در معامله‌ای عادلانه و متوازن به ما می‌فروشند، باز هم ایجاد مانع در برابر تولید داخلی بهره‌ورانه که از رهگذر تکیه بر دانش بومی و دستاوردهای علمی می‌گذرد، گناهی نابخشودنی است؛ زیرا نفس اهتمام به تولید، زمینه‌ساز «اشتغال» جوانان فعال در دو عرصه تولید دانش و تولید محصولات دانش‌بنیان و زمینه‌ساز شکوفایی و پیشرفت علمی و اقتصادی از یک سو و رهایی از پیامدهای ویرانگر بیکاری است و ناگفته آثار روحی و فکری رهایی از بیکاری و مسیر در مسیر شکوفایی، در تأمین سعادت و پیامدهای سیاه و سهمگین گرفتاری در ورطه بیکاری و خمودی و خانه نشینی در شقاوت انسان مسلمان پیدا است.

۳- حاصل این مانع‌گذاری‌ها دودی است که به چشم مردم می‌رود و سلامت آنها را در حوزه بهداشت و درمان، امنیت غذایی آنها را در حوزه مواد غذایی و آرامش آنها را در حوزه ابزارهای دیگر زندگی به چالش جدی فرا می‌خواند و همه اینها موانعی اساسی در رشد و سعادت انسان است.

۴- گرانی یا عدم دسترسی به نیازهای اساسی و کالاهای راهبردی و به هم خوردن موازنه عرضه و تقاضا، با مدیریت مانع‌گذاران، عرصه را بر مردم تنگ کرده و آسایشی برای آنها جهت پرداختن به اولویت‌های معنوی زندگی باقی نمی‌گذارد؛ اگر نگوییم راه را برای کفر عملی باز می‌کند.

برآمد؛ با دو مقدمه کوتاه بالا، شدت «قیح اخلاقی» و «پیامدهای ویرانگر» ایجاد مانع در تولید داخلی روشن می‌شود و از نظرگاه سیاست جنایی اسلامی، ضرورت مدیریت حقوقی این رفتار توجیه منطقی می‌یابد. منظور ما از مدیریت حقوقی، فراهم آوردن بسته‌ای از تدابیر حقوقی، در قالب اصلاح و ساماندهی قوانین و مقررات موجود و پرکردن خلاءهای تقنینی است که ضمن برخی جرم‌انگاری‌ها و کیفرگذاری‌های حکیمانه، علاوه بر پیشگیری و بستن راه‌ها و منافع زمینه‌ساز ممانعت از تولید ملی، همزمان در قبال کلیه عوامل دخیل در حدوث مانع در برابر تولید دانش‌بنیان، تکالیف روشن، تضمین‌های اجرایی ایجابی و سلبی عینی، عادلانه، متناسب، بازدارنده، پیشیمان‌کننده و جبران‌کننده مدنی، اداری و کیفری پیش‌بینی و اعمال و نظارتی کارآمد بر اجرای این قوانین و مقررات لحاظ می‌کند.

علی تقی نژاد
معاون مبارزه با فساد اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق علیه السلام

الزامات حقوقی رشد تولید

شعار سال جدید مانند اغلب سال‌های گذشته، حول محور امنیت پایدار اقتصادی کشور است و بالتبع، وظیفه حاکمیت و نهادهای زیر مجموعه با توجه به افزایش قیمت‌ها و تورم، دوچندان خواهد شد و این نیازمند تدبیر عقلایی و منطقی است تا بتوانیم از گردنه سخت اقتصاد کشور، به سلامت عبور کنیم. جهت تسریع در کمیّت و کیفیت رشد تولید، لازم است اقدامات حقوقی متناسب با شرایط فعلی جامعه صورت پذیرد. همان‌طور که در بند (۱) سیاست‌های کلی برنامه هفتم مقرر شده: «هدف کلی و اولویت اصلی برنامه هفتم با رعایت سیاست‌های کلی مصوب، پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت با نرخ رشد اقتصادی متوسط ۸ درصد در طول برنامه تعیین می‌شود با تأکید بر افزایش بهره‌وری کل عوامل تولید (منابع انسانی، سرمایه، فناوری و مدیریت)»، بنابراین رویکرد اصلی رشد تولید نیز باید با لحاظ «عوامل تولید» باشد.

برخی از الزامات حقوقی رشد تولید:

۱. توجه ویژه و مجدّد به سیاست‌های کلی نظام؛ از جمله سیاست‌های کلی مرتبط با رشد

تولید، «سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی» ابلاغی مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۴ مقام معظم رهبری حفظه الله است که در بند (۲) آن به «ارتقای کیفی و افزایش کمیّت تولید ملی» اشاره شده و ذیل بند (۲۰)، از «تفقیح و اصلاح قوانین و مقررات، (از جمله قانون پولی و بانکی، تأمین اجتماعی و مالیات‌ها) برای تسهیل فعالیت در بخش‌های تولیدی و رفع موانع سرمایه‌گذاری در سطح ملی با رویکرد ثبات نسبی در قوانین» گفته است.

۲. مبارزه با فساد و زمینه‌های مانع رشد تولید؛ یکی از عوامل جدی و مهم مانع از رشد تولید در کشور، گسترش و توسعه «فساد اقتصادی» است که در «بیانیه گام دوم انقلاب» به آن اشاره شده و فرموده‌اند: «این ایجاب می‌کند که دستگاهی کارآمد با نگاهی تیزبین و رفتاری قاطع در قوای سه‌گانه حضور دائم داشته باشد و به معنای واقعی با فساد مبارزه کند؛ به‌ویژه در درون دستگاه‌های حکو متی .»

۳. ارتقا و پیشرفت جایگاه حقوقی کارگران؛ اعطای امتیازات ویژه و مزایای مفید باید در شأن یک کارگر ایرانی باشد؛ چراکه پایه اصلی رشد تولید، کارگران فعال و زحمت‌کش جامعه هستند و نباید با دستمزد ناچیز و عدم تطابق با نرخ و شرایط روز، بساط کم‌ارزش‌بودن کار آنها و تضییع حقوق آنها را فراهم کرد.

۴. تغییر مدیریت (روش و اشخاص)؛ از جمله وظایف حاکمیت، تغییر اجباری یا اختیاری مدیرانی است که اغلب نگاه تمدنی یا اسلامی - ایرانی را به مسئله تولید و افزایش روند آن در کل کشور ندارند. روش‌های مدیریت باید به حالت «جهادی» تغییر جهت دهد و گاهی نیز اشخاص باید کنار گذاشته شوند .

۵. ایجاد سامانه رصد فعالیت مدیران بخش‌های تولیدی کشور اعم از دولتی و غیردولتی؛ نگاه جامع به اقدامات و یا ترک فعل‌های مدیران در عرصه تولید، می‌تواند نقص‌ها و آسیب‌های احتمالی و قطعی عدم رشد تولید را در جامعه مشخص کند. این نیازمند همت و تلاش قوای سه‌گانه است؛ مخصوصاً قوه قضائیه.

دکتر محمد رضا باقرزاده
عضو هیات علمی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه

بایسته‌های «مهار تورم»

در سالی که گذشت علیرغم اینکه تورم نسبت به زمانی که دولت کار را تحویل گرفت کاهش یافت، اما اقدامات چشمگیر دولت و به بهره‌برداری رسیدن پروژه‌های بزرگ؛ بخاطر تورم و گرانی کالاها تحت‌الشعاع قرار گرفت.

رهبر حکیم انقلاب، با اشراف و احاطه‌ای که به رخدادهای آشکار و پنهان کشور، تحولات منطقه و جهان دارند و به خوبی با ضعف‌ها، آسیب‌ها و دردها آشنا و بر نقاط قوت، ظرفیت‌ها و راه‌های درمان واقف هستند، راهبرد و شعار "مهار تورم و رشد تولید" را برای سال ۱۴۰۲ انتخاب کردند.

خوشبختانه شعار امسال حول دو محوری است که به راحتی قابل سنجش و اندازه‌گیری است و در انجام این مهم ارکان نظام یعنی سه قوه و نهادهای انقلاب باید دست به دست هم دهند تا در طول سال شاهد اقدامات اساسی و نتایج مثبت باشیم. محسوس بودن تغییرات در تولید و تورم برای مردم وجه مهم تمایز شعار امسال با سال‌های قبل است .

تورم در سایر کشورها؛ بلیه تورم امروزه یک بلیه جهانی بوده و کم و بیش کشورهای جهان را درگیر کرده است. طبق آمارهای رسمی، در حال حاضر حدود ۳۹ کشور جهان تورم کمتر از پنج درصد دارند، ۹۶ کشور تومی بین پنج تا ده درصد را ثبت کرده‌اند. تورم ۴۱ کشور بین ده تا بیست درصد بوده، ۸ کشور تورم بین بیست تا چهل درصد دارند و ۹ کشور نیز تورم‌شان بیش از چهل درصد بوده است. زیمبابوه با تورم ۲۸۵ درصدی،

بالترین میزان تورم در میان تمام کشورهای جهان را ثبت کرده است. ونزوئلا با ۲۱۰، سودان با ۱۵۵ و ترکیه با ۷۳ درصد قرار دارند. تورم در آرژانتین نیز ۷۲، ایران ۴۹، سریلانکا و سورینام ۴۸، یمن ۴۴ و اتیوپی ۳۴ درصد بوده است. نرخ تورم اتحادیه اروپا در چهار دهه گذشته بی‌سابقه است. در سال ۲۰۲۲ میلادی، نرخ تورم، اتحادیه اروپا را تکان داد و به سطحی رسید که در چهار دهه گذشته دیده نشده بود. در اتحادیه اروپا، نرخ تورم سالانه در اکتبر (مهر، آبان) ۲۰۲۲ میلادی ۱۱.۵ درصدی بود در حالی که در ماه مشابه سال قبل فقط ۴.۴ درصد بود.

علیرغم اینکه تورم بالای جهانی بوده و کم و بیش کشورهای دیگر را نیز درگیر کرده است، در کشور ما برای مهار تورم بایسته‌هایی وجود دارد که می‌توان با اعمال آنها کشور را از آسیب‌های آن تا حد ممکن در امان نگاه داشت. در اینجا به برخی از بهترین بایسته‌های مهار تورم اشاره می‌کنیم:

۱. رونق تولید و صادرات و واردات مبتنی بر آن، یکی از چاره‌های اساسی تورم است به این دلیل که: اولاً-سبب فراوانی عرضه کالا و بطور طبیعی عدم افزایش قیمت‌ها می‌شود. ثانیاً - مانع از این خواهد شد که مهار تورم با رکود اقتصادی همراه گردد. ثالثاً- افزایش تولید و سرمایه‌گذاری در کنترل و کاهش تورم نقش دارد. رابعاً- رشد تولید مازاد بر نیاز داخلی، راه صادرات را باز و درآمد ارزی کشور را افزون می‌کند و تأمین نیازهای کشور در داخل، تأثیرات تحریم از جمله تورم را منتفی یا کاهش می‌دهد .

۲. جلوگیری از تصویب هر طرح و لایحه و مصوبه و آیین‌نامه‌ای که تبعات توری در کشور دارد.
۳. فعال‌تر شدن دیپلماسی دولت و توسعه ارتباط با همسایگان و ایجاد زمینه صادرات محصولات ایرانی
۴. مقابله با رشد بی‌رویه و نامعقول و کاذب تقاضا
۵. کاستن از بدهی بانک‌ها به‌ویژه بانک‌های خصوصی به بانک مرکزی
۶. هدایت نقدینگی به سمت تولید تا تورم ناشی از فشار تقاضا به واسطه رشد نقدینگی ایجاد نگردد.
۷. دلارزدایی از هزینه تولید در کشور تا تورم ناشی از فشار هزینه تولید افزایش نیابد.
۸. خداحافظی با نظریات اقتصادی نئولیبرالیسم و سرمایه‌داری لیبرال و نسخه امثال فریدمن
۹. کنترل رشد قارچ‌گونه بانک‌های خصوصی و د لتی

۱۰. تلاش برای حذف سلطه دلار بر بازارهای داخلی و اجتناب حداکثری از دلاری کردن هزینه تولید
۱۱. انحلال بورس کالا برای رهایی از قیمت‌گذاری‌های جهانی و دلاری کالا
۱۲. شکست انحصار بازار و گسترش رقابت برای جلوگیری از قیمت‌گذاری‌های دلخواه
۱۳. عرضه گسترده زمین به مردم برای کاهش هزینه مسکن و مردمی‌سازی تولید آن
۱۴. رفع تصدی‌گری افراطی دولت
۱۵. مجازات‌های اقتصادی مؤثر بر فعالیت‌های غیرمجاز اقتصادی
۱۶. اخذ مالیات مؤثر بر کاهش فعالیت‌های غیرمولد و غیرمجاز اقتصادی
۱۷. صیانت از ارزش پول ملی و قدرت خرید مردم
۱۸. محدودسازی و سرکوب سوداگری‌های «ضرار محور» و مبارزه قاطع حاکمیتی با رانت‌جویان و مفسدان و اخلاط‌گراگان اقتصادی
۱۹. ساماندهی فضای رسانه به منظور کنترل جنگ رسانه‌ای دشمن در عرصه اقتصاد
۲۰. کنترل منطقی تقاضا بر مبنای نیازهای «ضروری و مشروع» و مقابله با تقاضاهای «کاذب و نامشروع» بازار
۲۱. مقابله با دلال‌بازی و کسب ثروت‌های بادآورده به‌ویژه با دانه درشت‌ها
۲۲. انطباق تصمیمات اقتصادی دولت با شرایط جنگ اقتصادی
۲۳. برنامه‌ریزی برای مقابله با تأثیرگذاری معاندان در بازارهای خارجی ارز

فراخوان شرکت در دومین دوره مسابقات میان دانشگاهی موت کورت
انجمن موت کورت با همکاری:
معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی معاونت حقوقی ریاست جمهوری
مدیریت آموزش دادگستری خراسان
اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع)
گروه وکلای ترمیمی

مهلت ثبت نام تا ۵ اردیبهشت ماه تمدید شد
همراه با جوایز ارزنده
بزرگداشت قاضی عالی رتبه سید علی ایزد پناه شهری

راه های ارتباطی انجمن موت کورت:
صفحه اینستاگرام:
www.instagram.com/mootcourts_khorasan
گروه تلگرام:
t.me/mootcourts_khorasan

محمد طاهر صفرزاده
مدیر آموزش و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق علیه السلام

مقررات‌زدایی، رشد تولید و حق بر توسعه اقتصادی

در ادبیات حقوق بشر، «حق» داشتن عبارت است از «امکان مطالبه چیزی ارزشمند از سایر مردم، نهادهای، یک دولت یا جامعه بین‌المللی که آنها نیز در مقابل متعهدند آن چیز ارزشمند را در اختیار گذاشته یا رسیدن به آن را تسهیل کنند» و مقصود از ترکیب «حق توسعه» به عنوان یک حق جمعی و بنیادین بشری، «استحقاق همه آحاد انسان‌ها در سهم شدن و برخورداری از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بنحوی که در آن، همه حقوق بشر و آزادی‌های اساسی کاملاً تحقق یابند» (بند (۱) ماده (۱) اعلامیه راجع به حق توسعه؛ ۱۹۸۶م) خواهد بود.

از طرف دیگر تأثیر مقررات‌زدایی بر حق توسعه را باید حول دو محور اساسی، یعنی ایفای نقش دولت در برداشتن موانع به منظور مردمی شدن فعالیت‌های اقتصادی دانست؛ در نتیجه با این وصف مقررات‌زدایی در گام ابتدایی به دنبال تعیین محدوده و قلمرو فعالیت دولت در امر توسعه و در گام بعدی، افزایش کیفیت اجرای حق توسعه را پیگیری می‌کند؛ همین امر باعث شده تا اجرای مطلوب حق توسعه اقتصادی از کانال تقویت تولیدات داخلی و بهبود در فضای کسب‌وکار زمانی میسر شود که شهروندان با گسترش آزادی‌های حقیقی امکان تعقیب هدف‌های خود را در فرآیند توسعه داشته باشند .

با همین دیدگاه در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز سیاست‌های کلان و جزئی در حوزه تقنین و اجرا، در جهت مقررات‌زدایی و با هدف «رشد تولید داخلی» و «مردمی‌سازی اقتصاد» شکل گرفته است. در بخش سیاست کلان توسعه‌ای کشور با الهام از اصل (۴۴) قانون اساسی و تأکید بر اقتصادی مبتنی بر بخش خصوصی و تعاونی در کنار اقتصاد دولتی،

امین الله پاک‌نژاد

دانشجوی دکتری حقوق عمومی

تصویب اصل تفسیر به نفع مودی مالیاتی گامی اساسی در تحقق شعار سال

از سال ۱۳۷۳ که نامگذاری و تعیین شعار برای هر سال آغاز شد تاکنون که بیش از ۲۹ سال از آن می‌گذرد، حدود ۷۰ درصد از شعارهای سال‌ها با محوریت موضوعات اقتصادی مطرح شده‌اند. این امر نشان می‌دهد که از طرفی علی‌رغم نامگذاری سال‌های متمادی در حوزه اقتصاد، کماکان قطار مسائل اقتصادی، در ریل صحیح خود قرار نگرفته است. از طرف دیگر حل مسائل اساسی اقتصادی نیاز به طی برنامه‌ها و گام‌های بلند مدت می‌باشند و نمی‌توان مشکلات اقتصادی را در مدت کوتاهی حل و فصل نمود. از اینرو ضرورت دارد با طراحی برنامه‌های جامع و بلند مدت و پرهیز از نگاه‌های سطحی و غیرکارشناسی، گام‌های اساسی و مهمی برای حل معضلات اقتصادی برداشت. یکی از گام‌های مهم و اساسی در این راستا، توجه به رویکرد تفسیری به نفع مودی مالیاتی در قوانین مالیاتی است.

در نظام مالیاتی ایران، با عنایت به نحوه نگارش اصل ۵۱ قانون اساسی که صورت سلبی می‌باشد، اصل بر عدم پرداخت مالیات است مگر به موجب قانون. از آنجا که مالیات در نظام حقوقی ایران، به صورت استثنایی مطرح شده است در مقام تفسیر قوانین مالیاتی (وضع مالیات، معافیت مالیاتی، هزینه‌های قابل قبول و...)، صرفاً باید به ظاهر و متن عبارات قانونی دقت داشت و نمی‌توان با استناد به روح قوانین مالیاتی دامنه شمول قانون را توسعه داد. به جز مواردی که قانونگذار امتیازی به مؤدیان مالیاتی اعطا کرده است، اقتضای تفسیر مضیق قوانین مالیاتی، تفسیر به نفع مؤدی مالیاتی است. از طرف دیگر، در صورت نبود حکم صریح و روشن قانونی، تعهد و تکلیف مالیاتی خلاف اصل برانست است و بر اساس این اصل در موارد ابهام در تعهد مؤدی مالیاتی، قانون مالیاتی باید به صورت مضیق و در راستای اصل برانست تفسیر شود که این می‌تواند مبنای تفسیر به نفع مؤدی باشد. از مبنای اصل تفسیر به نفع مؤدی، می‌توان به «اصل تفسیر متن به ضرر نویسنده آن»، «اصل تفسیر به نفع طرف ضعیف‌تر» و عدم تحمیل ریسک مقررات‌گذار ضعیف (قصور مقررات‌گذار) به مؤدی مالیاتی اشاره نمود. تفسیر به نفع مؤدی، در ماده ۲۸۱ گزارش کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی در خصوص لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم (شماره ثبت ۱۶۵) اینگونه بیان شده بود: «در مواردی که اجرای احکام و مقررات قوانین مالیاتی، متضمن ابهام در نحوه عمل و برداشت از قانون می‌باشد، رویه‌ها و بخشنامه‌های اجرایی بایستی با رعایت منافع مؤدیان مقرر شود». این ماده که در حقیقت مبتنی بر اصل تفسیر به نفع مؤدی ارائه شده بود در صحن مجلس شورای اسلامی حذف شد. استدلال نمایندگان در حذف این ماده مغایرت با اصل ۷۳ قانون اساسی بود؛ توضیح آنکه بر اساس این اصل، تفسیر احکام قانونی کشور در حوزه مالیات بر عهده مجلس شورای اسلامی است و مجلس نمی‌تواند تفسیر را جز در خود مجلس به جای دیگری ارجاع دهد. به عبارت دیگر، ابهام در برداشت از قانون باید توسط مجلس برطرف شود و دولت نمی‌تواند رأی این ابهام را برطرف نماید. از طرف دیگر استدلال دیگری که در خصوص حذف این ماده مطرح شد، عدم منطق حقوقی در تفسیر به نفع مؤدی مالیاتی است. در واقع در خصوص به وجود آمدن ابهام در رویه‌های اجرایی قوانین مالیاتی (استدلال نماینده دولت)، نباید به نفع دولت یا مؤدی مالیاتی ختم شود و در این حالت باید حق مدنظر قرار گیرد. در خصوص استدلال نخست بیان‌شده، باید در نظر داشت، تفسیر بیان شده در اصل ۷۳ قانون اساسی، تفسیر قانونی است و این اصل نافی تفسیر قضایی یا اداری نیست و این دو نوع تفسیر امری

عنوان‌های فوق‌الذکر تا حدودی مطلب روشن شد که راهکارها چیست و برای تحقق منویات ایشان چه باید کرد که شعار سال پیش رو محقق شود:

۱. اولین مسئله در خصوص مهار تورم اقداماتی که باعث تورم می‌شود دولت باید اجتناب کند از قبیل هزینه جاری دولت که بایستی کاهش دهد مثل برگزاری جلسات و کنفرانس‌های بین‌المللی خارجی که چندان منفعت و توجیه اقتصادی و هدف مشخصی ندارند و همچنین سفرهای خارجی مسئولین دولتی به حداقل برسد و یا موظف کردن بانک‌ها و مؤسسات مالی در خلق پول و اضافه برداشت آنان از بانک مرکزی را ممنوع نمایند. اخیراً ملاحظه شد دولت وام ده میلیارد ریالی برای اساتید دانشگاه مصوب و دستور اجرای آن را ابلاغ کردند، در حالیکه ارائه خدمات هر چند برای اساتید لازم بوده اما لزومی ندارد که در قالب وجه نقد به آنان پرداخت شود که خود تورم‌زا بوده در نتیجه بهتر بود دولت بجای آن تسهیلات غیرنقدی اعطا می‌نمود مثل زمین و یا امثال آن که باعث افزایش پول و گردش پول در جامعه نشود و دیگر در راستای رشد تولید دولت وظایف ذاتی خود که کمک به تولید و تولیدکننده می‌باشد هر چه زودتر اقدام کنند موانع تولید را از جلو پای تولیدکننده بردارند از قبیل قوانین مانع تولید بررسی و حذف شوند و تسهیلات غیر مالی در راستای تولید به آنان در نظر بگیرند و نهادهای تولید با قیمت مناسب در اختیار آنان قرار دهد و قوانین زائد و بروکراسی مانع تولید را شناسایی و تصحیح نمایند که از این موارد برای تولیدکننده زیاد دیده می‌شود و در همین راستا دولت می‌تواند بازارچه‌های مستقیم در اختیار تولیدکنندگان قرار دهد کالا‌های تولیدی بطور مستقیم در اختیار مصرف‌کننده‌ها قرار گیرند و کالا با قیمت مناسب به دست مصرف‌کننده می‌رسد و دست واسطه‌ها کوتاه شده که باعث می‌شوند یک کالا گاهی با چندین برابر قیمت اولیه به دست مصرف‌کننده برسد به خاطر وجود واسطه‌گری دولت می‌تواند اقتصاد روستا را تقویت کند، مثل سابق هر خانه‌ای یک دار قالی داشت و با قیمت مناسب فرش تولید می‌شد که به فراموشی سپرده شده است و کمک به صنایع تولیدی خرده پا و صنایع دستی و...

۲. تشکیل یک هیأت کارشناسان مرکب از اقتصاددانان و از اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، سازمان بازرسی کل کشور از اساتید مجرب که نظارت دقیق به رفتار دولت در این خصوص داشته باشند و هر لحظه رفتار اقتصادی دولت را پایش کند و اجازه ندهد رفتاری داشته باشد که تورم را افزایش دهد و مصوبه‌ای که دولت تصویب می‌کند آن مرجع بررسی کرده چنانچه مخالف مهار تورم و رشد اقتصادی بود جلوگیری کند و این هیأت با اختیارات تام تشکیل شود.

۳. قبل از اینکه مقام معظم رهبری شعار سال را تعیین کند مجلس شورای اسلامی برای تهیه برنامه پنج‌ساله توسعه از حضرت آقا استعلام و اعلام کند که برای ۵ سال آینده حضرت آقا چه شعاری را نامگذاری خواهند کرد جویا شوند و برنامه توسعه در راستای شعار سال تنظیم شود و یا اینکه شعار سال از داخل برنامه پنج‌ساله استخراج و در اختیار معظم‌له قرار گیرد و یا اینکه لایحه بودجه هرساله تنظیم می‌شود نظر ایشان را جویا و در راستای نیاز جامعه و شعار سال لایحه بودجه تنظیم گردد. دولت باید برنامه مدون و روشن داشته باشند که البته مهار تورم و رشد اقتصادی همزمان یک مقوله بلندمدت داشته باشد چون تورم با رشد تولید در تضاد می‌باشند و همزمانی آنها در اقتصاد سخت می‌باشد ولی شدنی است که مرد کارکشته اقتصاددان کارشناسان با تجربه را می‌طلبند و با راهکار مشخص امیدوارم دولت هر چه سریع‌تر دست بکار شود و اقدامات لازم را معمول دارد.

نتیجه این بانک‌ها با سودی که به سپرده‌های مردم تعلق می‌گیرد و همچنین سود تسهیلاتی که میدهند، حجم نقدینگی کشور را تاکنون چندین برابر افزایش داده‌اند و موجب تورمی افسارگسیخته شده‌اند. یکی از علل افزایش قیمت کالا‌هایی چون مسکن، طلا، دلار و خودرو نیز همین مسئله است چرا که عمده سرمایه‌گذاری‌های عموم مردم در این چند کالا است و تأثیر تورم یا به عبارت دقیق‌تر کاهش ارزش پول ملی را در این چند قلم می‌توان با وضوح بیشتری ملاحظه کرد.

اصلاحات قانونی فعلی؛ اکنون خوشبختانه در طرح موسوم به «قانون بانک مرکزی» که در مجلس شورای اسلامی مورد بررسی است، موادی از قانون پولی و بانکی کشور مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفته که یکی از محورهای آن، افزایش اقتدار بانک مرکزی در حوزه نظارت بر بانک‌هاست و می‌تواند نوبدبخش مقابله با این خلق نقدینگی بی‌ضابطه باشد. اما براساس نظر بسیاری از کارشناسان اقتصادی، اساساً وجود این تعداد بانک علی‌الخصوص بانک خصوصی در یک نظام اقتصادی، خود منشأ این بیماری‌های اقتصادی است و در اکثر کشورهای دنیا که وضعیت تورمی آنها از کشور ما بهتر است، چنین وضعیت رشد قارچ‌گونه‌ای وجود ندارد. این مسئله حاکی از ضعف آینده‌نگری در نظام تقنینی کشور دارد، چرا که به هنگام تصویب قانون اجازه تأسیس بانک‌های خصوصی، به عواقب تورم‌زای آن یا توجهی صورت نگرفت و یا اساساً طراحان این قانون، هدف دیگری را از تصویب آن دنبال میکردند.

نتیجه گیری؛ بنابراین بیش از هر چیز، هر چند افزایش نظارت بر بانک‌های خصوصی با اصلاح قوانین بانکی، امری پسندیده است، اما مانند یک مسکن خواهد بود و نمی‌تواند راهبردی بلندمدت برای مهار تورم باشد. تا زمانی که بساط این بانک‌ها برچیده نشود، به دلیل نفوذ بالا، تعارض منافع و رانت‌های اقتصادی و سیاسی که توسط این بانک‌ها ایجاد میشود، نمی‌توانیم شاهد ریل‌گذاری صحیحی در حوزه مهار تورم باشیم. بنابراین پیوست عدالتی که مورد اشاره رهبر معظم انقلاب در ابتدای دولت سیزدهم بود، می‌تواند ناظر بر همین آینده‌نگری‌ها و بررسی عواقب تصمیم یک قانون و یک مقرر برای ریل‌گذاری نظام اقتصادی کشور باشد.

دکتر حسن سهرابی

قاضی دادگستری

آسیب شناسی عدم تحقق شعارهای اقتصادی سالانه

مقام معظم رهبری سال ۱۴۰۲ را "مهار تورم و رشد تولید" نامگذاری کرده‌اند. در راستای تحقق نام و شعار سال، الزامات و شاخص‌هایی به نظر می‌رسد که به طور خلاصه به آنها اشاره می‌شود. با عنایت به اینکه چندین سال می‌باشد که در دولت‌های مختلف معظم‌له با رویکرد اقتصادی سال‌ها را نامگذاری کرده‌اند ولی در عمل آنتوری که مدنظر ایشان و مردم بوده محقق نشده است؛ در ذیل به اهم دلایل محقق نشدن آن می‌پردازیم تا چراغ راهی برای عملی نمودن شعار امسال شده و نیز از منظر آسیب‌شناسانه، این آسیب‌ها در اجرای شعار سال مجدد مانعی در مسیر اجرا نشوند:

الف: عدم وجود سازوکار و ابزار برای تحقق شعار

ب: عدم مطالبه و پیگیری از ناحیه مسئولین عالی نظام در راستای منویات مقام معظم رهبری
ج: عدم تطابق شعار سال با برنامه‌های پنج‌ساله توسعه
د: همچنین عدم تطابق شعار سال با لایحه بودجه سال
ه: عدم پاسخگویی مسئولین و دولتمردان به مطالبات مقام معظم رهبری که در واقع خواست مردم می‌باشد.
به نظر این موارد باعث شده شعارها و نامگذاری‌ها تا حدودی روی زمین باقی بماند. پس با توجه به

شاهد پررنگ شدن نقش مقررات‌زایی در «قانون برنامه ششم توسعه» و با هدف اصلاح قوانین و مقررات برای تسهیل فعالیت در بخش‌های تولیدی و رفع موانع آن به منظور پیشبرد اهداف مندرج در «سند چشم انداز بیست‌ساله»، «سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی» و «سیاست‌های ابلاغی اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی» هستیم؛ اما در بخش سیاست‌های جزئی تقنینی از جمله فعالیت‌هایی که به منظور اصلاح قوانین در قالب مقررات‌زایی نمود یافته است را می‌توان در تصویب «قانون حداکثر استفاده از توان تولید داخلی» و با عنایت به مواد (۱۶) تا (۱۸) به منظور مردمی‌سازی و تمرکز بر تولید داخلی مشاهده نمود. علاوه بر این، تأکید مواد (۴)، (۳۲) و (۳۸) «قانون رفع موانع تولید» بر اعمال مشوق‌های مالیاتی برای واحدهای تولیدی در مناطق کمتر توسعه‌یافته و اصلاح مقررات به منظور تسهیل فرآیندهای گمرکی واحدهای تولیدی و تأثیر آن بر «قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان» در کنار ضوابط وضعی پیشین در «قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار» مبنی بر ایجاد پنجره واحد (ماده ۷) و پیشنهاد وضع، اصلاح یا حذف مقررات از طریق دبیرخانه شورای گفتگو (ماده ۱۱) و در نهایت سازکار هیئت مقررات‌زایی زیر نظر وزارت اقتصاد و دارایی مندرج در «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» نیز مؤید رویکرد تسهیل‌گر دولت جمهوری اسلامی در جهت افزایش کیفیت اجرای حق توسعه مردم از مجرای سیاست مقررات‌زایی با تأثیر بر رشد تولید داخلی است؛ هر چند براساس گزارش سال ۱۳۹۷ سازمان برنامه و بودجه از عملکرد قانون برنامه ششم توسعه تا به امروز اجرای این سیاست‌ها و تلاش‌ها در جهت رشد تولید و مانع‌زدایی با موفقیت چشمگیری همراه نبوده و همین امر سبب شده است تا رهبر معظم انقلاب بار دیگر با تأکید بر مسئله رشد تولید و کنترل فشار تورمی، صیانت از حق توسعه شهروندان را در دستور کار دولت قرار دهند.

علیرضا عقیلی بهنام

پژوهشگر و مدیر روابط عمومی اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

مهار نقدینگی: مهار تورم

یکی از چالش‌های جدی کشور که بلای جان اقتصاد و عامل بسیاری از مشکلات اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی و امنیتی میشود، مسئله تورم است که خود معلول خلق نقدینگی بی‌ضابطه و بدون پشتوانه توسط بانک‌ها میباشد. بانک‌ها متأسفانه بدون پشتوانه طلا و یا تولید کالا اقدام به خلق بی‌ضابطه نقدینگی می‌نمایند و این افزایش نقدینگی، سبب کاهش ارزش پول ملی و در نتیجه تورمی افسار گسیخته میشود که در سال‌های اخیر شاهد موج‌های سهمگین آن در اقتصاد و آثار منفی وحشتناکی که در سفره مردم ایجاد می‌کند، هستیم. براساس گزارش بانک مرکزی حجم نقدینگی در دی ماه ۱۴۰۱ به رقم ۶۰۳۷۶/۱ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به یک دهه قبل از آن حاکی رشد وحشتناک نقدینگی دارد. بررسی آمارهای اقتصادی در سال ۱۳۹۲، رشد نقطه به نقطه نقدینگی ۲۵/۹ درصد را نشان میدهد. این نرخ ۱۵ ماه پس از آغاز به کار دولت یازدهم به ۳۷/۱ درصد رسید. همچنین رشد نقطه‌ای آن در بهمن سال ۹۲ حدود ۲۸ درصد بوده و تنها در عرض یک ماه در اسفند ۹۲ به ۳۸ درصد رسیده است و این رقم در شهریور سال ۱۴۰۰ نیز ۴۰ درصد شده است. در این زمینه بانک‌های خصوصی که از اواخر دهه هفتاد با قانون اجازه تأسیس بانک‌های خصوصی و شروع به کار مؤسسات مالی و اعتباری خصوصی ایجاد شدند، نقش جدی و مؤثری در این خلق نقدینگی داشته‌اند. با توجه به تصریح کارشناسان اقتصادی خارج از دولت، مقامات اقتصادی دولت و همچنین نقائص قانونی موجود از جمله در ماده ۳۹ قانون پولی و بانکی کشور، در حال حاضر نمیتوان نظارت جدی و قاطعی بر این بانک‌ها اعمال کرد، در

اجتناب ناپذیر است. از این رو تصویب ماده مذکور در مقام نفی تفسیر تقنینی نبوده و محلل اجرای این ماده در مقام تفسیر اجرایی می‌باشد. از طرف دیگر هر چند در تفسیر مواد قانون باید حق مدنظر باشد، ولی در بسیاری از موارد مراد قانونگذار فارغ از مسئله حق بودن، مشخص نیست و از این حیث باید جهت تضييع حقوق مودی مالیاتی، تفسیر به نفع مودی مالیاتی اجرا شود. بنابراین با توجه به موارد بیان‌شده و لزوم حرکت به سمت تحقق شعار سال در خصوص حمایت از تولید و تولیدکنندگان، به نظر می‌رسد ضرورت دارد رویکرد تفسیری مذکور در مجلس شورای اسلامی تصویب شود تا بدین وسیله از تفاسیر متعدد در مقام اجرا که زمینه تبعیض مالیاتی و در برخی موارد فشار به تولید، جلوگیری شود.

دکتر میثم نعمتی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

لزوم ترمیم بی‌اعتمادی بخش خصوصی به دولت

از قرن پنجم هجری قمری به عنوان عصر طلایی دانش مسلمین یاد می‌گردد. در این آغازین سال‌های قرن پانزدهم هجری شمسی و با گذشت هزاره‌ای پر از درد و غم بر مسلمین، ایران اسلامی چراغ امید در هجوم ظلمت‌های دوران برافروخته که انبوه جامعه مسلمین بدان چشم دوخته و منتظر اتفاقاتی خوشایند در این عرصه هستند. توفیق در نبرد با این ظلمت‌ها با خون دل و سختی فراوان همراه بوده و ادامه این مسیر همچنان استقامت و صبر می‌طلبد.

به سان جنگ‌های نظامی، نبرد در عرصه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی، آبی، جمعیتی و ... بدون رعایت سلسله مراتب از سوی فرماندهان و سربازان به عدم توفیق و بلکه شکست و تفرقه خواهد انجامید. وقتی به دهه گذشته نظاره کنیم نامگذاری نمادین سال‌ها توسط رهبر معظم انقلاب از لزوم توجه فرماندهان و سربازان اقتصادی به مسئله تولید و مهار تورم در دوره حاضر به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات مسیر ایران اسلامی برای عبور از این برهه تاریخ‌ساز حکایت دارد. ارزیابی توفیق عملکرد فرماندهان در تبعیت از این کلان فرمان رهبری دو بازتاب دارد؛ یکی، کوتاه‌مدت توسط ملت با نگاه به نیازهای روزمره و دیگری، بلندمدت توسط نخبگان با تحلیل علمی قضاوت می‌شود که لزوماً ارزیابی یکسانی نخواهند داشت.

هنر فرماندهان اقتصادی این است که نتیجه رزم آنان در منظر هر دو گروه، ایجاد گشایش اقتصادی و زمینه‌سازی رشد و ترقی و هم‌گرایی بیشتر باشد تا اتحاد اجتماعی و حمایت جامعه علمی، گرمی‌بخش دل‌های مبارزان گردد. فرمانده تأکید دارد که با خاکریز رشد تولید فتح شود و این امر در گرو هدایت انبوه سرمایه‌های سرگردان بخش خصوصی به سمت تولید است، سرمایه‌هایی که به خاطر نداشتن فرمانده در میدان نبرد به این سو و آن سو هجوم می‌برد و آتش تورم برمی‌افروزد. بازار دلار، بورس، مسکن، سکه، ماشین و ... همه نمونه‌هایی از این هجوم سردرگم و نشان از قطع ارتباط فرماندهان با سربازان است. به عبارتی، مشکل امروز این است که فرماندهان، سربازان خود و سربازان، فرماندهان خود را گم کرده‌اند یا نسبت به یکدیگر بی‌اعتماد شده‌اند.

در علم حقوق، اعتماد را قاعده‌ای اخلاقی می‌دانند که به سان بنیان تمام قواعد حقوقی، بدون آن امکان تنظیم هیچ رابطه‌ای وجود ندارد. راهکار اساسی برای تحقق رشد تولید و مهار تورم، ایجاد چارچوبی برای ترمیم اعتماد بین سربازان اقتصادی (بخش خصوصی) و فرماندهان (حاکمیت) است.

در کنار مشکلاتی چون ناهماهنگی بین فرماندهان اقتصادی، تخلف فرمانده و سرباز از انجام وعده‌ها، اقدامات احساسی، تکیه بر مبانی اقتصاد غربی و ... دولت سیزدهم باید به این مساله توجه داشته باشد که یکی از مهم‌ترین عوامل اعتمادساز، صدق و ساده‌زیستی فرماندهان است. ادعای زبانی

و عملکرد مخالف آن، نفاق و اعتمادسوز است؛ چه از ناحیه سرباز و چه از ناحیه افراد در کسوت فرماندهی. پالایش فرماندهان یک نیاز واقعی است همچنان که منظم ساختن سربازان.

دکتر روح الله اکرمی

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه قم

تحقق شعار اقتصادی سال در پرتو ملاحظات سیاست جنایی

از سال ۱۳۷۸ که مقام معظم رهبری سنت حسنه‌ای مبنی بر عنوان‌گذاری سال نور را رقم زدند، حدود پانزده سال در این تسمیه‌ها محوریت اقتصاد و مؤلفه‌های آن کاملاً پدیدار است که در سالیان اخیر بر موضوع تولید داخلی متمرکز گردیده است، تا اینکه امسال در کنار این مطالبه، مهار تورم نیز در قالب رکن دوم و بلکه مقدم شعار سال مورد تأکید قرار گرفت. در حقیقت بیان این دغدغه امر جدیدی نیست و در فرامین انعکاس یافته در اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی نظام در حوزه اقتصاد که به اشکال مختلف در این سال‌ها ابلاغ گردیده بازتاب داشته ولی متأسفانه به شکل مطلوب جامعه عمل به خود نگرفته‌اند. تحقق مطلوب این شعارها به ویژه در شرایط فشار و تحریم مستلزم کنشگری کلیه نهادهای حاکمیتی و جامعیتی در تمام سطوح است و در این راستا ظرفیت سیاست جنایی نیز چه در مقام پاسخ‌های پیشگیرانه و واکنش‌های کیفری و غیرکیفری نیز باید به گونه‌ای سامان داده شود که ضمن زمینه‌سازی و تدارک اسباب تحقق این اهداف، موانع موجود در این مسیر را بزداید.

از منظر حقوقی و رسمی، باید چه در سطح تقنین، چه قضا و چه اجرا به یک بازتعریف کامل و دقیق که با شرایط روز و ایضاً آخرین دستاوردهای علمی همساز باشد مبادرت نمود. با قوانین کهنه و قدیمی، که بسیاری از آنها در حوزه اقتصاد مصوب قبل از انقلاب هستند، نه تنها نمی‌توان این حوزه را مدیریت نمود بلکه همین‌ها خود از مهم‌ترین عوامل بروز فساد است که در تشدید تورم و تقلیل تولید تأثیری شایان دارند. قوانینی که اساساً تجانسی با اقتضانات اقتصاد کنونی ما نداشته و حتی اصلاحات جزئی در آنها هم نه تنها نمی‌تواند گره‌گشا باشد بلکه بعضاً با ایجاد تعارضات و به تعبیر کلان‌تر تورم در تقنین گره‌زایی می‌نمایند. در این عرصه نمونه‌ها کم نیستند از سپردن مدیریت کیفری در حوزه منابع غذا و سلامت به قانونی مصوب ۱۳۴۶ تحت عنوان قانون مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی گرفته که حتی بعضاً نهادهای مجری آن تحت این عناوین وجود خارجی ندارند تا چه رسد به بروز نبود محتوای آن، تا تفویض تعیین سرنوشت مذاخلات ناروای کارگزاران حکومتی در معاملات دولتی به قانونی تحت عنوان لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷ تا برخورد با اعمال نفوذ براساس قانونی مصوب ۱۳۱۵!! که دیگر قوانین حوزه بانکی، قاچاق و الخ را هم باید با همین نگاه واکاوی نمود. در سطح قضا نبود قضات متخصص در عرصه اقتصاد با شعب کاملاً اختصاصی، نه فقط در عنوان و آن هم موردی، که در پرونده‌های مرتبط از ظرفیت خبرگان اقتصادی بر مبنای تجویزهای هم صحیح و هم الزامی قانونی استفاده کنند، نه در شکل فعلی که فرد بدون تخصص لازم و کافی در این پرونده‌ها بکار گمارده می‌شود و بهره‌گیری از توان کارشناسی تخصصی هم عمدتاً به صلاحدید محض ایشان واگذار شده است. عدم آشنایی کافی مدیران قضایی بخصوص دادستان‌ها با ظرائف حوزه تولید و اقتصاد که بنابر نص اصل ۱۵۶ قانون اساسی و تبلور آن در قوانین عادی می‌بایست عهده‌دار احیای حقوق عامه و پیشگیری از جرم و فساد و اتخاذ تصمیم فوری و مناسب در امور حسبه باشند. مشکلات فراوان و ناکارآمدی در این حوزه نیز موجب شد تا برای غلبه بر این ناندیشیدگی کافی از گذشته راهی جز تمسک به استیذان از مقام معظم رهبری و هزینه‌کردن از ایشان در برخورد با اخلاص

نظام اقتصادی دیده نشود! در عرصه اجرا بر زمین ماندن بسیاری از مقررات و تصمیمات اتخاذ شده از طرف متکفلان اقتصاد چه در حوزه خصوصی و چه عمومی از بانک‌ها گرفته تا بنگاه‌ها که ریشه در ضعف نهادهای نظارتی، مشخص نبودن اشخاص پاسخگو و سازکارهای پاسخگویی، عدم شفافیت و وجود بسترهای فسادزای بعضاً قانونی و رسمی که تعارض منافع، درب‌گردانی، برخورداری از رانت‌های اطلاعاتی، قاچاق‌های به ظاهر مجاز، مالیات ندادن‌هایی که ظاهر فرار به خود نمی‌گیرند هر کدام گوشه‌ای از ابعاد آن را نشان می‌دهند و همگی حکایت از اشکالاتی دارد که اجرای شعارهای افزایش تولید و مهار تورم را به چالش می‌کشاند و تا در این ساحات گام بنیادی برداشته نشود هر ساله باید شاهد بر زمین ماندن مطالبات اقتصادی به حق مقام معظم رهبری باشیم.

دکتر علی نعمتی

استاد حوزه و دانشگاه

ام‌الفساد تولید، ام‌الجرائم دولت، ام‌المصاب شهرودان

۱. باز هم اقتصاد! بیش از ده سال تقریباً متوالی شد که رهبر معظم انقلاب موضوع اقتصاد را نصب‌العین مسئولان و مردم قرار می‌دهند. این یعنی در چک‌چک شمشیرهای نظام با احزاب جبهه استکبار، تعیین‌کننده‌ترین مؤلفه اقتصاد نظام و معیشت مردم است.

۲. ته نخ: هر چه جلوتر آمده‌ایم مسائل اصلی و ریشه‌ای بهتر رخ نمایانده است: فهمیدیم تولید باید اشتغال‌آفرین باشد، نیاز به پشتیبانی دارد و مهم‌تر از آن، نیاز به مانع‌زدایی (کیست که از درآمد و تولید بدش بیاید؟)؛ و اکنون، مقابله با مهم‌ترین مانع تولید و ام‌المفاسد نظام اقتصادی، یعنی تورم.

۳. نتیجه: تورم از یک سو با بی‌ثبات کردن نظام قیمت‌ها، برنامه‌ریزی برای تولید را دشوار و بلکه غیرممکن می‌کند. تولیدکننده نمی‌داند مواد اولیه و تجهیزات مورد نیازش با چه مبلغ و هزینه‌ای به دستش می‌رسد یا اصلاً می‌رسد یا خیر؟ از سوی دیگر، به علت افزایش مداوم قیمت‌های دارایی‌ها (زمین، طلا، ارز و ...) و ازدیاد به مراتب بیشتر سود دلالی و سوداگری، هزینه فرصت به کار انداختن سرمایه در امر تولید واقعی را بالا می‌برد.

۴. مهم: پیچ و مهره تورم در دست دولت یا نظام پولی و بانکی است. دولتمردان بی‌علاقه به فراقندی مسأله تورم و علل آن نیستند، خواه به سوی مردم، خواه به سوی عامل خارجی یعنی ارز و تحریم؛ و هر دو خلاف واقع است. متأسفانه برخی گزارش‌های خبری صداوسیما و برنامه‌های آن را باید در این چارچوب تحلیل کرد. طلا و ارز و خودرو خریدن مردم علت تورم نیست، بلکه معلول آن است. وقتی سیاست‌گذار اراده حفظ ارزش پول ملی را ندارد این حق طبیعی شهروندان است که از اموال خود که به تعبیر آیه شریفه، مایه قوام آنهاست نگهداری کنند.

۵. تقصیر آستین! کمیابی و گران شدن دلار نیز - چه متعلق به مکتب اقتصادی پولیون باشید و چه مرید مکتب کینزین - علت تورم نیست. دوستان کینزگرایی داخلی هم که انگشت اشاره در بحث تورم را به سوی دلار می‌برند نه از حیث گران شدن آن است بلکه از حیث گران کردن آن توسط دولت است که برای وی حق تسعیر و قیمت‌گذاری دستوری را قائل اند.

۶. تولید پیشکش، عدالت! از اثر کشنده تورم بر تولید که بگذریم، از منظر عدالت و حقوق شهروندی نیز تورم پدیده‌ای سیاه و جانکاه است. اگر تورم صرفاً «مالیات تورمی» (جزئی از تورم که سهم دولت از دست بردن در جیب مردم است) باشد، این ناعادلانه‌ترین مالیات به اذعان قاطبه اقتصاددانان است؛ مالیاتی که فقرا و صاحبان دستمزدهای ثابت پولی و فاقدان سرمایه، می‌پردازند و اغنیای می‌برند و برخوردارتر می‌شوند؛ فرآیندی که به تدریج به حذف طبقه متوسط انجامیده و جامعه را به دو قطبی خطرناک فقیر و غنی می‌کشاند.

۷. کی می‌برد؟ مقابله با تورم روی کاغذ آسان‌تر از عمل است. باید گروه‌های ذینفع تورم را دید. فاجعه اینجاست که اگر از ده واحد جابجایی ثروت حاصله

از تورم، یک واحد نصیب دولت و بانک مرکزی شود، نه واحد آن نصیب بانک‌ها می‌شود که یا خصوصی‌اند یا جولان‌گاه شرکت‌های خصولتی؛ و در هر حال چیزی نصیب بیت‌المال نمی‌شود.

۸. الفبای مدنیت: این از حقوق اولیه شهروندان است که حاکمیت قدرت خرید پول آنان را حفظ کند؛ پولی که باید ذخیره ارزش باشد. تا سرطان خون اقتصاد یعنی تورم درمان نشود، به بافت‌های بدن تولید و اقتصاد، سلول سالمی افزوده نخواهد شد.

مهدی سرایلو

دانشجوی دکتری حقوق عمومی و پژوهشگر حوزه حقوق بشر و شهروندی

مهار تورم و مقررات‌گذاری عادلانه

جمهوری اسلامی ایران به تصریح اصل (۱) و وفق اصول (۳) و (۴۳)، حکومت حق و عدل الهی است که عدالت‌ورزی اس‌الاساس و بنیان اعمال آن است، چنانکه مقام معظم رهبری مدظله‌العالی در بیانیه گام دوم نیز عدالت را در صدر هدف‌های اولیّه همه بعث‌های الهی بیان می‌کنند و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه می‌دانند. ایشان در پیامی به مناسبت دومین سالگرد ارتحال امام خمینی رحمه‌الله‌علیه بر ابتدای همه تصمیم‌گیری‌های اجرایی از سوی همه مسئولان نظام بخصوص رده‌های سیاست‌گذاری و کارشناسی بر عدالت و جدّ و جهد بر اجرای عدالت در جامعه تأکید می‌کنند. در نخستین دیدار با اعضای دولت سیزدهم در شهریور سال (۱۴۰۰) نیز خواهان تضمین تحقق عدالت در اتخاذ تصمیمات و وضع هنجارها با لحاظ یک «پیوست عدالت» شدند. همچنین در جزء (۱۰) بند (۹) سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری به عدالت‌محوری در قوانین و پرهیز از تبعیض ناروا اشاره داشته و نیز بند (۴) سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی بر اصلاح قوانین در جهت تأمین عدالت تأکید دارد.

تورم (Inflation)، افزایش سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات در یک دوره زمانی مشخص است. تورم یا افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در عمل منجر به کاهش قدرت خرید خانوارها شده، همچنین به جهت عدم رشد درآمد اشخاص در قیاس با قیمت کالاها سرمایه‌های همچون ملک و طلا تورم موجب توزیع نامتوازن ثروت می‌شود، به علاوه اینکه به علت افزایش بیشتر قیمت کالاها اساسی نسبت به کالاها لاکس فشار اصلی تورم بر اقشار کم درآمد وارد شده فلذا تورم موجب شکاف طبقاتی و مانع تصمیم‌گیری اقتصادی و سرمایه‌گذاری، بروز ناهنجاری‌هایی همچون احتکار و قاچاق است؛ بنابراین می‌توان بطور خلاصه گفت تورم سوای مزایایی که در وضعیت‌های ویژه‌ای دارد، به سبب معایب مذکور پدیده‌ای ضد عدالت و مانع رشد اقتصادی عادلانه عمومی است.

در این وضعیت اتخاذ سیاست‌های پولی و مالی صحیح و به موقع و پشتیبانی حقوقی از آنها در جهت زوال ریشه‌ها و عوامل ایجاد تورم برای تحقق عدالت، ضروری است. پشتیبانی حقوقی از طریق کاربست ابزارهای حقوقی از جمله هنجارها (اعم از قوانین و مقررات) و ساختارها و نهادهاست. بطور خاص مقررات که اسناد لازم‌الاجرای مادون قانون اعم از آیین‌نامه، بخشنامه، دستورالعمل، ضابطه اجرایی هستند و در قالب مستقل و یا اجرایی تنظیم شده و اصولاً همانند قانون به منظور انتظام بخشی توسط مراجع ذی‌صلاح اعم از دولت یا سایر تنظیم‌گران وضع می‌شوند، در عرصه اجرایی نقش مهمی ایفا می‌کنند لکن به دلایل متعددی همچون تعدد و تشتت مقررات، فقدان التزام تام به اصل حاکمیت قانون و رعایت سلسله مراتب هنجارها، تعارض منافع، عدم رعایت اصول مقررات‌نویسی و غیره در مسیر تحقق اهداف عادلانه ناموفق هستند.

سازوکارهای تضمین تحقق عدالت در خلال مقررات‌گذاری و اجرای آنها را می‌توان در سه مقطع پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرا دسته‌بندی کرد؛

(الف) پیش از اجرا: ۱. جمع‌سپاری در وضع و اصلاح مقررات؛ ۲. شفافیت فرآیند وضع مقررات؛ ۳. عدم امکان تصویب مصوبات مغایر عدالت (فی‌المثل لحاظ پیوست عدالت)؛ ۴. بکارگیری کارگزاران شایسته و صالح.

(ب) حین اجرا: ۱. عدم طبقه‌بندی مقررات به خصوص در موارد ایجاد حق و تکلیف؛ ۲. نظارت بر فرآیند اجرای مقررات در جهت ممانعت از ایجاد موقعیت‌های تعارض منافع، درب‌های چرخان، فرآیندهای تبعیض‌آمیز و غیره؛ ۳. لحاظ مشوق‌های افشای فساد.

(ج) پس از اجرا: ۱. ایجاد فرآیندهای معین ارزیابی اجرای مقررات؛ ۲. اصلاح مقررات در جهت روزآمدی آنها؛ ۳. امکان نقض مقررات و تصمیمات اداری نژد مراجع قضایی یا مراجع اختصاصی اداری در نسبت با عدالت.

هرچند در حال حاضر برخی از این سازوکارها بستر قانونی و ساختارهای لازم را دارند لکن نیازمند عزم و جدیتی نود در بازبینی و تقویت از این قبیل سازوکارها در جهت تضمین عدالت در مقررات‌گذاری هستیم؛ چه آنکه تحقق مهار تورم به عنوان یک پدیده ضدعدالت در خلال تصمیمات و مقررات اداری ممکن خواهد بود و این مهم نیز به سازوکارهایی از جمله موارد پیش‌گفته وابسته است.

دکتر ولی الله حیدر نژاد

قاضی دادگستری و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع)

رشد تولید و لزوم بازنگری قوانین تأمین اجتماعی

حق تأمین اجتماعی از مهم‌ترین مصادیق حقوق نسل دوم است که اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و برخی مقاله‌نامه سازمان بین‌المللی کار به صراحت به اجرا و تضمین آن پرداخته است. به لحاظ قوانین و مقررات داخلی، مستند به مواد ۱، ۲، ۳ و ۴ قانون تأمین اجتماعی از جمله وظایف مسئولیت‌های سازمان تأمین اجتماعی، تعمیم و گسترش انواع بیمه‌های اجتماعی و استقرار نظام هماهنگ و متناسب با برنامه‌های تأمین اجتماعی و شمول قانون تأمین اجتماعی به افرادی که به هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق کار می‌کنند، تعریف شده است و حسب ماده ۳۶ این قانون، حتی در فرض عدم پرداخت حق بیمه از سوی کارفرما، تأخیر و یا عدم پرداخت آن، نافی و رافع مسئولیت سازمان تأمین اجتماعی در قبال بیمه شده نخواهد بود. در همین راستا با عنایت به آماره بودن قانون تأمین اجتماعی، اجرا و پوشش کامل قانون تأمین اجتماعی مستلزم منابع مالی گسترده است و با توجه به ماده ۲۸ قانون تأمین اجتماعی، عمده منابع درآمد سازمان را حق بیمه قانونی که از بیمه شده و کارفرما دریافت می‌شود، تشکیل می‌دهد. لذا بصورت پیوسته ارتباط تنگاتنگی میان رشد و رونق تولید و سیاست‌گذاری‌های سازمان تأمین اجتماعی وجود دارد به نحوی که عملکرد تأمین اجتماعی در محاسبه و دریافت حق بیمه همواره از چالش‌های مهم رشد و رونق تولید و کسب‌وکار در کشور بوده، به نحوی که قانونگذار در قوانین مختلف از جمله بند ج ماده ۱۱ قانون رفیع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۷ و ماده ۴۰ قانون رفیع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴ نسبت به قاعده‌مند نمودن حوزه عملکرد سازمان تأمین اجتماعی در نحوه محاسبه و دریافت حق بیمه اقدام نموده است هر چند که با توجه به ارائه تفاسیر مختلف، قوانین مذکور نیز موفقیت‌چندانی نداشته است. در واقع اختیارات کلی و گسترده‌ای که در مواد ۳۸ و ۴۱ قانون تأمین اجتماعی، به شورای عالی سازمان تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از قراردادهای پیمانکاری و کارفرمایان واگذار شده است به اندازه‌ای موسع و قابل تفسیر است که قانون‌گذاری‌های بعدی مجلس شورای اسلامی نیز نتوانسته اختیارات تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از قراردادهای پیمانکاری را قاعده‌مند نماید.

بنابراین با توجه به اعمال نظارت و ایجاد محدودیت سازمان تأمین اجتماعی بر تولیدکنندگان، تأثیر مستقیمی میان عملکرد سازمان تأمین اجتماعی و رونق تولید و اشتغال‌آفرینی وجود دارد و اختیارات موسع شورای عالی سازمان تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از پیمانکاران و صدور بخشنامه‌های متعدد تأثیر آشکاری بر عملکرد تولیدکنندگان و رشد تولید داشته که ضروری است مجلس شورای اسلامی با طرحی کارشناسی، دقیق و جزئی حدود و ثغور اختیارات تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه و مواجهه با کارفرمایان را مشخص نماید به عبارت دیگر تعریف رابطه کارفرمایان و تأمین اجتماعی از چنان اهمیتی برخوردار است که بجای واگذاری آن به سازمان و تنظیم‌گری بخشنامه‌ای می‌بایست به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی انجام شود چرا که سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی و زیرساختی و رشد و رونق تولید مستلزم بازنگری قوانین فعلی حوزه تأمین اجتماعی در خصوص نحوه اخذ حق بیمه خواهد بود.

دکتر حسین رفسنجانی مقدم

مدیرکل قوانین مجلس شورای اسلامی

نقش و کارنامه مجلس شورای اسلامی در تحقق شعارهای سال

در سال‌های اخیر عمده شعارهای تعیین شده توسط مقام معظم رهبری رنگ و بوی اقتصادی دارد و یکی از دلایل آن هم ادامه جنگ اقتصادی است که ایران اسلامی درگیر آن است. نامگذاری‌ها در سال‌های اخیر برخلاف سال‌های ابتدایی که عمدتاً جنبه تبلیغاتی داشت؛ نقش سیاست‌گذاری و ارائه نقشه راه دارد و عموم مسئولان کشور در تمام سه قوه ملزم به برنامه‌ریزی براساس شعار سال می‌باشند.

در این میان مجلس شورای اسلامی پس از قوه مجریه می‌تواند مهم‌ترین یاور در تحقق شعار سال باشد.

دوره یازدهم مجلس شورای اسلامی که از طرف رهبری معظم ملقب به مجلس انقلابی شده از بدو تشکیل؛ اولین اولویت خود را مسائل اقتصادی قرار داد و در این مدت نزدیک به سه سال از شروع به کار خود قوانین نسبتاً مفیدی به تصویب رسانید.

از بین حدود هزار طرح و لایحه اعلام وصول شده و پیش‌تر طرح‌های اعلام وصول نشده؛ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور به عنوان یکصدمین قانون مصوب در روزهای پایانی سال گذشته به دولت ابلاغ شد.

عمده قوانین مصوب مجلس یازدهم صبغه اقتصادی داشته و غالب آنها با هدف رفع مشکلات اقتصادی تدوین شده است؛ هرچند میزان تحقق اهداف نمایندگان محترم نیاز به بررسی دقیق‌تر در فرصتی دیگر دارد. لکن آنچه در بعد وظیفه تقنینی مجلس قابل بررسی است؛ تلاشی است که اینجانب حسب وظیفه شغلی خود از نزدیک شاهد بوده‌ام و بدیهی است اقدامات نظارتی مجلس نیز در مقامی دیگر قابل ارزیابی است.

از مهم‌ترین قوانین مصوب مجلس می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- **قانون جهش تولید مسکن** مصوب ۱۷ مرداد ۱۴۰۰، این قانون که مراحل تصویب نهایی آن در اولین روزهای اجلاس دوم مجلس بود؛ مشتمل بر ۲۵ ماده و ۴ فصل تحت عناوین زیر است: تأمین منابع مالی برای ساخت مسکن؛ تأمین زمین؛ تأمین مصالح ساختمانی و تأمین خدمات ساختمانی. در این قانون دولت مکلف شد براساس طرح جامع مسکن ظرف چهار سال، سالانه بطور متوسط سالی یک میلیون مسکن بسازد. شورای عالی مسکن به ریاست رئیس‌جمهور و نایب‌رئیس‌جمهور معاون اول رئیس‌جمهور تشکیل و صندوق ملی مسکن نیز تأسیس گردید.

۲- **قانون جهش تولید دانش‌بنیان** مصوب ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۱

این قانون با ۲۰ ماده و با هدف حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان به تصویب رسید. در این قانون به منظور رفیع موانع قانونی به اصلاح و الحاق به قوانین زیر پرداخته شد:

۱-۲- قانون امور گمرکی مواد ۱ و ۱۱۹

۲-۲- قانون شهرداری ماده ۵۵
۳-۲- قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات مواد ۲-۴-۵-۷-۱۰-۱۲ و ۱۳

۴-۲- قانون برگزاری مناقصات ماده ۲۹
۵-۲- قانون مالیات‌های مستقیم ماده ۱۴۱

۶-۲- قانون احکام دائمی ماده ۳۱
۷-۲- قانون رفیع موانع تولید رقابت‌پذیر مواد ۱۶ و ۴۵

۳- **قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار** مصوب ۲۴ اسفند ۱۴۰۰

یکی از قوانین خوب در دوره یازدهم مجلس همین قانون است که کمک بسیار بزرگی جهت رفیع مانع اصلی کسب‌وکار یعنی فرآیند طولانی صدور مجوز کسب‌وکار است. در این قانون که مشتمل بر پنج ماده است پنج قانون مهم به شرح زیر اصلاح شد:

۱-۳- قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار قانون اساسی ماده ۷ مکرر (در این ماده عمده مجوزها از تأییدمحور به ثبت‌محور تغییر کرد.)

۲-۳- قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار مواد ۳۰ و ۳۱

۳-۳- قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفتراران ماده ۵

۴-۳- قانون کارشناسان رسمی دادگستری ماده ۷

۵-۳- قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری ماده ۱

۴- **قانون اصلاح مواد از قانون مالیات‌های مستقیم** مصوب ۵ آذر ۱۳۹۹ که مهم‌ترین اصلاح آن اصلاح ماده ۵۴ مکرر است که ضمن آن به خانه‌های خالی مالیات مضاعف قرار گرفت.

۵- **قانون ساماندهی صنعت خودرو** مصوب ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۱ با ۱۰ ماده

۶- **قانون مانع‌زدایی از توسعه صنعت برق** مصوب ۱۵ آبان ۱۴۰۱ با ۱۹ ماده

۷- **قانون اصلاح مواد از قانون حمایت از توسعه صنایع پایین‌دستی نفت خام و میعانات گازی** با استفاده از سرمایه‌گذاری مردمی مصوب ۵ خرداد ۱۴۰۰ با ۱۰ ماده و با هدف احداث سریع‌تر پالایشگاه‌ها

۸- **قانون اصلاح مواد ۱ و ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار قانون اساسی** مصوب ۱۵ بهمن ۱۳۹۹

۹- **قانون مالیات بر ارزش افزوده** مصوب ۲ خرداد ۱۴۰۰ با ۵۵ ماده که البته پیش‌نویس اولیه آن به صورت لایحه دولت تقدیم شده بود.

۱۰- **قانون الزام دولت به پرداخت یارانه کالاهای اساسی** مصوب ۲۷ آبان ۱۳۹۹

۱۱- **قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران** به سازمان همکاری شانگهای مصوب ۴ بهمن ۱۴۰۱ مشتمل بر ۴۹ ماده با موضوعات مختلف از جمله همکاری اقتصادی و تجارت و سرمایه‌گذاری؛ کشاورزی و بهداشت و ورزش

مهدی ابراهیمی

پژوهشگر حقوق عمومی

اعمال نظارت کارا و مشارکت‌دهی مردم در فرآیند تولید، راهکار تحقق شعار امسال رهبری

مقام معظم رهبری شعار امسال را «مهار تورم و رشد تولید» قرار دادند. برخی بر این باورند که شعار اعلامی سال از منظر ماهیت حقوقی در حکم سیاست‌های کلی حاکم بر عملکرد مردم و مسئولین در سال مربوطه است. زیرا با عنایت به اشراف ایشان بر نقاط ضعف و قوت کشور، شعار اعلامی سال در واقع اراده محرز رهبری برای پیشبرد امور به نحو خاص است. از این رو به نظر می‌رسد شایسته است تدابیر لازم در بستر ساختار حقوقی به منظور تحقق این شعار بررسی گردیده و مطمح نظر قرار گیرد. در این راستا اگر چه ماهیت هر دو بخش شعار اعلامی امسال، اقتصادی است اما نمی‌بایست زیرساخت‌های حقوقی آن مورد غفلت قرارگیرد و لازم است بررسی شود که کدام ابزار یا نهاد حقوقی که می‌تواند زمینه‌ساز تحقق این شعار شود.

الف: مهار تورم

تورم عارضه‌های اقتصادی است که اغلب از سوء تدابیر و تصمیمات اقتصادی دولت ناشی می‌شود. کسری بودجه از یک سو و وابستگی اقتصاد کشور به فروش نفت و سایر حامل‌های انرژی از سوی دیگر، زمینه‌ساز تورم و کاهش ارزش پول ملی می‌شود. برای مهار تورم در واقع باید زمینه‌های بروز آن را خواه در سیاست‌های بانک مرکزی و یا عدم نظارت بر اجرای قوانین مؤثر در این خصوص، پیدا نمود. بر این اساس تقویت و کاراسازی ابزارهای نظارتی بر دولت می‌تواند تأثیر شگرفی در این خصوص داشته باشد. اگرچه باید توجه داشت که در سنجش حیطه‌های نظارتی و عوامل مؤثر، حواشی پنهان مسئله در گستره مورد بررسی دیده شده و در نظر گرفته شود. همچنین برای تحقق نظارت مؤثر و بازدارنده، ایجاد سامانه‌های پایشی، تعمیم شفافیت و ارتقاء نهاد افشاگری فساد، خصوصاً در عرصه امور ارزی کشور نیز می‌تواند راهگشا باشد.

ب: رشد تولید

بدون شک رشد و رونق تولید صرفاً با مشارکت حداکثری مردم و سرمایه‌های ایشان ممکن است. از طرفی یکی از موضوعات مهم در رشد تولید کشور، مانع‌زدایی از فرآیند تولید و حرکت به سمت مدیریت مردمی در عرصه تولید است. دولتی شدن تولید و منابع تولیدی همواره زمینه ناکارآمدی و فساد اقتصادی بوده است. از این رو علاوه بر مانع‌زدایی از فرآیندها و نظام اداری مربوط، می‌بایست سرمایه‌های دولتی که غیرمولد و بلکه در مواردی هزینه‌بر هستند نیز از مسیر قانونی و با نظارت مؤثر، از تملک دولت خارج شده و به منظور تحقق تولید بینه و با صرفه، به مردم منتقل شوند. ایجاد بستر تعاملی ملی برای مردم و ارائه تسهیلات لازم در این خصوص نیز می‌تواند درصد مشارکت مردمی را بالا برده و بسترساز رشد و رونق اقتصادی گردد. در کنار اقدامات قابل تقدیر دولت در این خصوص نظیر تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار، این مهم از طریق احیای مؤثر و ضابطه‌مند تعاونی‌ها، اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، فراهم کردن زمینه مشارکت عامه مردم در خصوص مسائل اقتصادی که از الزامات دولت جمهوری اسلامی ایران در بند هشتم اصل سوم تلقی گردیده است، می‌باشد.

اطلاعیه:

مدرسه تابستانی قانونگذاری توسط اندیشکده حقوق بشر و شهروندی با همکاری معاونت حقوقی ریاست جمهوری و معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی، در تابستان ۱۴۰۲ بصورت حضوری و مجازی برگزار می‌شود. اطلاعات کامل دوره در درگاه‌های مجازی اندیشکده به نشانی @hcrigh_t_isu اطلاع‌رسانی خواهد شد.

امیرحسین اقبالی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع)

نظارت، حلقه مفقوده تحقق شعار سال

سال‌های متممادی است که رهبری هوشمند انقلاب با درکی واقع‌بینانه از توانایی‌های بالقوه و بالفعل کشور و همچنین مشکلات و دل‌نگرانی‌های مردم توجه مسئولان را به اقتصاد و معیشت و راهبرد اساسی نجات کشور در بستر تولید بیشتر جلب می‌کند و این مهم در شعار سال ۱۴۰۲ با عنوان «مهار تورم و رشد تولید» ادامه پیدا کرده است و قطعاً رهبری عظیم‌الشان شعار سال را برای نوشتن روی بزر و سر در ادارات مطرح نمی‌کنند و برای تحقق رشد تولید و مهار تورم نیاز به اقدامات عملی و اجرایی جدی است. اقدام پایدار و معنادار رهبری معظم انقلاب در ابتدای هر سال باید در ارکان تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی کشور به عنوان هدف غایی لحاظ و تمام برنامه‌ریزی‌ها و

گزارش تصویری

مدرسه حکمرانی حقوق به همت اندیشکده حقوق بشر و شهروندی مشتمل بر بازدیدها و کارگاههای آشنایی با حکمرانی و نظام حقوقی کشور از بهمن ماه ۱۴۰۱ آغاز شده و بازدیدهایی از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و همچنین معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین معاونت حقوقی ریاست جمهوری انجام شده و بازدید از مجلس شورای اسلامی، سازمان امور مالیاتی و وزارت دادگستری در دستور کار اردیبهشت و خرداد ۱۴۰۲ میباشد.

که برای آن در بازار بین بانکی سود ۲۵ درصدی داده شود. این پول بجای اینکه خرج مولدسازی و رشد تولید شود، در بازارهای غیرمشکل از جمله مسکن، ارز و سکه و ... سرمایه گذاری می شود که قطعاً به رشد تولید کمک نمی کند. مطالبات بانکها از دولت موجب شده که منابع آن به بانکها باز نمی گردد و قدرت تسهیلات دهی بانکها را افزایش نمی دهد و حتی به او را قوی که در بازار ثانویه نیز قدرت مبادله داشته باشد هم تبدیل نمی شود. بخشی از اینها منجمد شده و تبدیل به املاک شده و متأسفانه به دلایلی فروش نمی رود. در عین حال بانکها به اعطای تسهیلات به این بنگاهها مکلف می شوند. از طرفی دیگر نیز حجم نقدینگی کشور ما که در سالهای اخیر رشد ۷۰۰ درصدی داشته، بیشتر در اثر عملکرد بانکها به این حجم رسیده است؛ و به نوبه خود این میزان از نقدینگی به تورم دامن می زند چرا که این نقدینگی دست گروههای مختلف است و این گروهها به دنبال سودآوری از این نقدینگی هستند و هر بازاری که می بینند حاشیه سود خوبی پیدا می کند به آن بازار تمایل پیدا می کنند و همین باعث افزایش تقاضا و به تبع آن کاهش ارزش پول ملی می شود. همچنین جبران تراز تجاری منفی از طریق صادرات مبتنی بر کالاهای دارای ارزش افزوده بالا و انعقاد پیمانهای ارزی دو یا چند جانبه، تا بجای اینکه کشورها در روابط تجاری شان از دلار و یا پول خارجی مانند یورو استفاده کنند، کالاها را به صورت موازی با یکدیگر مبادله کنند، در راستای احیای ارزش پول ملی و مهار تورم نقش بسزایی خواهد داشت.

سیستم و پیشگیری از اقدامات زیان بار برخی بانکها است. همچنین افزایش سرمایه بانکها، پرداخت و تعیین تکلیف بدهی دولت به بانکها، ایجاد بانک توسعه ای برای پرداخت تسهیلات بلندمدت به پروژهها، استفاده از ابزارهای نوین بانکی و مالی برای هدایت بهینه منابع به سمت تولید و کاهش تصدی گری دولت در راستای حل مشکل ناترازی بانکها و به تبع آن کاهش تورم و تولید مضاعف، ضروری است.

تعیین تکلیف بدهی دولت به بانکها

در مورد بدهی دولت به بانکها، بایستی بدهی ۳۰۰ هزار میلیارد تومانی دولت پرداخت و یا با واگذاری سهام دولتی به بانکها تصفیه گردد و مطالبات بانکها از دولت به چرخه تسهیلات دهی و هدایت آن به سمت تولید و اقتصاد بازگردد و در عرض آن تصدی گری دولت نیز یکی از مواردی است که موجب تشدید ناترازی بانکها شده است و از این رو دولت باید در جاهایی که ضرورت ندارد، در امور بانکها کمتر مداخله نماید. همچنین از آنجا که تفاوت حداکثر نرخ سود سپرده ۲۵ درصدی و تسهیلات و نرخ تورم ۴۰ تا ۵۰ درصد، برای وام گیرندگان ایجاد رانت حدوداً ۳۰ درصدی می کند، برخی از بانکها بجای اینکه این تسهیلات را صرف تولید کنند، به شرکت های زیرمجموعه خود پرداخت می کنند. در بازار بین بانکی گاهی بصورت شبانه تا ۱۰ هزار میلیارد تومان تسهیلات پرداخت می شود که با رصد آن می توان دریافت که خرج خیلی از پروژه های ملکی شده که سودآوری آنها ۱۰۰ تا ۲۰۰ درصد است و صرفه دارد

جهت گیریها بر مبنای تحقق واقعی شعار سال مورد توجه جدی واقع شود. نهاد قانون گذاری، مجلس شورای اسلامی هم وظیفه دارد در راستای تحقق شعار سال، هم قوانین را اصلاح یا بازنگری و هم در صورت نیاز اقدام به وضع قوانین جدید نماید و از بعد نظارتی با هر عملکرد و تصمیمی که تورمزا است یا تولید را در کشور کند و یا با مانع روبرو می کند برخوردی قاطع و فوری داشته باشد. همچنین قوه مجریه می بایست در کنار حمایت از تولیدکنندگان به فکر حمایت از مصرف کننده نیز باشد و سازوکاری فراهم نماید که تولیدکنندگان با کم فروشی و توقف عرضه محصولات، بازار سیاه درست نکنند. اما یکی از مهم ترین اقدامات در راستای مهار تورم اصلاح برخی جهت گیریها به ویژه سیستم بانکداری کشور است و اجبار آن جهت قرار گرفتن کنار تولیدکنندگان و نقش آفرینی به عنوان بازوی حمایتی شان است.

بنگاه داری بانکها، خطایی راهبردی

دولت باید معامله گری بانکها در خرید املاک و مستغلات را تعطیل کند. نهادهای نظارتی دولت و قوه قضائیه و حتی دیوان محاسبات نیز باید با هرگونه خرید و فروش خارج از وظیفه و سفته بازی در بانکها برخورد قاطع داشته باشند، چراکه بانک وظیفه مشخص دارد و اگر گفته شود که درصد مشخصی از تورم و نقدینگی ویرانگر در کشور حاصل عملکرد غلط و غیرشفاف و خارج از وظایف بانکها است، بیراهه نیست. به همین دلیل یکی از عمده ترین اقدامات در کنترل نقدینگی کنترل سیستم بانکی و شفافیت در این

اندیشکده حقوق بشر و شهروندی
دانشگاه امام صادق (علیه السلام)